

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ,
КРАЄЗНАВСТВА ТА ЕКСКУРСІЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Звіт

про гірський похід
I (з елементами II) категорії складності
по Центральному Кавказу
в період з 15 по 30 липня 2010 року

Маршрутний лист №

Керівник групи:

Мартинів Сергій Володимирович
Домашня адреса: м. Миколаїв,
вул. Космонавтів 148, кв. 59

Заступник керівника:

Зайкін Олексій Володимирович
Домашня адреса: м. Миколаїв,
вул. Артема 40-Б, кв. 118

Маршрутно-кваліфікаційна комісія Федерації спортивного туризму Миколаївської області розглянула звіт і вважає, що похід може бути зарахований всім учасникам і керівникові _____ категорією складності

М.П.

Голова МКК

В. М. ФІЛІН

Зміст

Анотація	3
Довідкові відомості про похід	4.
Склад групи	5
Графік руху	7
Загальна та туристська характеристика району походу.....	10
Технічний опис маршруту	17
Висотний профіль маршруту	38
Картографічні матеріали	40
Фотозвіт	50
Краєзнавча робота	108
Підсумки, висновки та рекомендації	114
Додатки.....	121

Анотація

Цей звіт про гірський похід I категорії складності, проведений групою туристів Миколаївського обласного Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді – учнями навчальних закладів міста, по Кавказу з метою підвищення спортивної майстерності гуртківців міста Миколаєва, а також залучення молоді до гірського туризму. Маршрут надає можливість отримати навички сходження на вершини та перевали 1А, 1Б, руху по льодовикам, проходження повноводних переправ.

Звіт складала

Довідкові відомості	Мартинов С. .В.
Відомості про район подорожі	Мартинов С. В. Зайкін О. В.
Технічний опис маршруту	Біловзорова М. О.
Краєзнавча робота	Шведененко І. О. Шилова Н. І.
Фотозвіт	Білий В. В. Зайкін О. В.
Підсумки, висновки та рекомендації	Мартинов С. .В.
Комп'ютерний набір	Біловзорова М. О.

Довідкові відомості про похід

Організація, яка проводить похід – Миколаївський обласний Центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді

Вид подорожі – гірський

Категорія складності – I (з елементами II) категорія складності

Район походу – Центральний Кавказ

Термін проведення – з 15 по 30 липня 2010 року

Заявлений маршрут походу – с. Верхній Баксан – пер. Силтран (н/к, 3441 м.) – р. Субаши – пер. Джикаугенкез (1А*, 3557 м.) + г. Чаткара (3898 м.) + пер. Субаши (1Б, 3719 м.) (рад.) – р. Киртик – р. Баксан – р. Тютюсу – р. Орелю – пер. Каярта Південний (1Б, 4058 м.) – пер. Саринтау (1А, 3780 м.) – р. Саринсу – пер. Джилгі (1А, 3592 м.) – г. Кестантитау (рад.) – р. Джилгісу – пер. №279 (ймов. 1А, 3194 м.) – р. Кестанти – Сакашиль Нижній (1А, 3081 м.) – р. Сакашильсу – м. Тирниауз.

Пройдений маршрут – с. Верхній Баксан – пер. Силтран (н/к, 3441 м.) – р. Субаши – пер. Джикаугенкез (1А*, 3557 м.) + г. Чаткара (3898 м.) (рад.) – р. Киртик – р. Баксан – р. Тютюсу – р. Орелю – пер. Каярта Південний (1Б, 4058 м.) – пер. Саринтау (1А, 3780 м.) – р. Саринсу – пер. Джилгі (1А, 3592 м.) – р. Джилгісу – пер. Червоні Камні (1А, 3492 м.) – р. Кестанти – Сакашиль Нижній (1А, 3081 м.) – р. Сакашильсу – м. Тирниауз.

Довжина активної частини – 103,3 км

Тривалість – 11 днів, в тому числі 2 днювання

Аварійні варіанти виходу з маршруту: 1 – 4 день – до с. Верхній Баксан; 5, 6 день – до м.Тирниауз (д. р. Тютюсу); 7 – 9 день – до с. Верхній Чегем, Ельтюбю; 10, 11 день – до м. Тирниауз (д. р. Сакашильсу).

Запасний варіант: пер. Джикаугенкез (1А*, 3557 м.) (рад.) – р. Киртик; пер. Червоні Камні (1А, 3492 м.) – р. Кестанти.

Маршрутні документи розглянуті МКК МОЦТКЕ УМ, номер маршрутної книжки 05-10/17-10

Шифр МКК – 114 – 03 – 20000000

Маршрутні документи розглянуті МКК Миколаївської обласної федерації туризму 29 червня 2010 року Шифр МКК - 114 – 01 - 20420020

Склад групи

№ п/п	Прізвище ім'я по батькові	Дата народження	Туристський досвід	Місце роботи або навчання	Домашня адреса	Обов'язки в групі
1	Мартинов Сергій Володимирович	18.03. 1972	К – II к.с. У–III к. с. гірський Кавказ	МОЦКЕУМ, керівник гуртка	вул.. Космонавтів, 148/59	керівник
2	Зайкін Олексій Володимирович	11.02. 1976	У – II к.с. гірський Кавказ	МОЦКЕУМ, керівник гуртка	Вул. Артема, 40 Б/118	заступник керівника
3	Шведененко Ігор Олегович	21.08. 1992	У – II к.с. гірський Кавказ	Миколаївський політехн. технікум, студент	вул.. Новобузька, 83/16	завгосп по харчуванню
4	Мороз Максим Юрійович	12.02. 1994	У – I к.с. пішохідний Крим	Вознесенський коледж МДАУ, студент	м. Вознесенськ, вул.. Клари Цеткін, 28	фотограф
5	Шилова Ніна Ігорівна	21.04. 1989	У – I к.с. гірський Кавказ	ЧДУ ім. Петра Могили, студентка	вул. Шкапіна 87, кв.71	медик
6	Білий В'ячеслав В'ячеславович	22.10. 1992	У – II к.с. гірський Кавказ	Миколаївський політехн. технікум, студент	вул.. Южна, 54/3, кв.1	фотограф

7	Біловзорова Марина Олегівна	13.12. 1988	У – II к.с. гірський Кавказ	МДПУ ім.. Сухомлинського студентка	м. Вознесенськ, вул.. Шмідта, 44/3	відповід. за тех.. опис
8	Братухін Сергій Олександрович	05.01. 1992	У – II к.с. гірський Кавказ	МУК ім.. Адмірала Макарова, студент	вул.. Космонавтів, 154/73	еколог

*МОЦТКЕ ум – Миколаївський обласний Центр туризму, краєзнавства та екскурсій
учнівської молоді*

МДАУ – Миколаївський Державний Аграрний Університет

МДПУ – Миколаївський Державний Педагогічний Університет

МУК – Миколаївський Університет Кораблебудування

ЧДУ – Чорноморський державний університет

На загальному фото (зліва направо): Мороз Максим, Білий В'ячеслав, Шведененко Ігор, Братухін Сергій, Мартинов Сергій Володимирович, Шилова Ніна, Зайкін Олексій Володимирович. На окремому фото - Біловзорова Марина.

Графік руху

День в дорозі	Дата	Ділянка денного переходу	Часові характеристики	Характеристика шляху	Погодні умови	Місце ночівлі
1	17.07	с. Верхній Баксан – озеро Силтранкель	5 год	Грунтова дорога, стежина, трав'янисті та осипні схили	Сонячно, після обіду дощ	Озеро Силтранкель
2	18.07	озеро Силтранкель – пер. Силтран (н / к, 3441 м) – р. Субаши	3 год 20 хв	Трав'янисті та осипні схили, переправа через р. Мкяра	Хмарно, дощ	Правий берег р. Субаши
3	19.07	Радіальний вихід на пер. Джикаугенкез (1А*, 3557 м) та вершину Чаткара (3914,5 м)	7 год 10 хв	Трав'янисті та осипні схили, крутий рухливий осип, грунтова дорога	Сонячно, після обіду хмарно, дощ	Правий берег р. Субаши
4	20.07	Ріка Субаши – р. Киртик – р. Баксан – р. Тютюсу	7 год 05 хв	Грунтова, асфальтована дорога	Сонячно, після обіду хмарно, дощ	Гирло ріки Тютюсу
5	21.07	Днювання			Хмарно, дощ	Гирло ріки Тютюсу
6	22.07	Підйом по долин р. Тютюсу до межі лісу.	3 год	Грунтова дорога, переправа через р. Тютюну по колоді	Хмарно, дощ.	Межа лісу в долині р. Тютюсу

7	23.07	Межа лісу в долині Тютюсу-ночівлі Орелю	5 год 10 хв	Стежина, круті трав'янисті та осипні схили	Хмарно, часом дощ	Ночівлі Орелю
8	24.07	Ночівлі Орелю – пер. Каярта Південна (1Б, 4058 м) – р. Кенчат	7 год	Осипні схил середньої та великої крутизни, ділянки відкритих та закритих льодовиків, рухливий середній осип великої крутизни	хмарно	Озеро у верхів'ях р. Кенчат
9	25.07	ріка Кенчат – пер. Саринтау (1А, 3761 м)– пер. Джилгі (1А, 3592 м)– р. Джилгісу	5 год 50 хв	Круті трав'янисті та осипні схили, слаба стежина	мінлива хмарність, часом дощ	Долина р. Джилгісу
10	26.07	Днювання		Розвідка перевалу № 279 зі сторони р. Джилгісу	ясно	Долина р. Джилгісу
11	27.07	р. Джилгісу – пер. Червоні Камені (1А, 3492 м)– р. Кестанти	5 год 45 хв	Трав'янисті та осипні схили, стежина	Ясно, спекотно, ввечері сильна злива	Долина р. Кестанти
12	28.07	Ріка Кестанти – пер. Сакашиль Нижній (1А, 3081 м)– р. Сакашильсу – р. Герхожансу – м. Тирниауз.	8 год 30 хв	Трав'янисті та осипні схили, стежина, складний брід через Сакашильсу, складна переправа по колоді через р. Каярта, ґрунтова дорога	Ясно	Околиця м. Тирниауз

Загальна та туристська
характеристика
району походу

Центральним Кавказом називають частину Великого Кавказу між вершинами Ельбрус (на заході) і Казбек (на сході). Протяжність Головного Кавказького хребта (ГКХ) на цій ділянці становить 190 км, а з урахуванням звивин (від вузлової вершини 3512 між перевалами Азау та Чіпер-Азау до Хрестового перевалу) близько 260 км. Найвищою вершиною Центрального Кавказу, як, втім, і всього Кавказу є Ельбрус (5642 м).

У районі Центрального Кавказу по ГКХ проходить державний кордон Російської Федерації з Грузією і з Південною Осетією. У східній частині Центрального Кавказу в 22 км на захід від Казбека державний кордон зміщується на північ і проходить аж до Казбеку по боковому хребту, огинаючи приналежну Грузії верхню частину долини річки Терек.

Прилегла до державного кордону територія є прикордонною зоною, для відвідування якої потрібно оформлення пропуску.

Рельєф

Рельєф району відноситься до альпійського типу, характерному великими перепадами висот і потужним сучасним заледенінням. Центральна частина його зайнята відрізком ГКХ, обмеженим з заходу вершиною Сариколбаші, зі сходу - вершиною Катинтау, від якого на північ відходять хребти-відроги Бодорку і Каргашільський, а на південь - Гвалда, Кулак, Нашкодра, Чхудар. Ці хребти складені стійкими проти вивітрювання древніми кристалічними породами (гнейсами, гранітами) і сланцями, що утворюють гострі гребені та вершини.

Домінуючі вершини мають висоту від 4000 до 5000 м. Найбільш високі з них - Светгар (4112), Башільтау (4147), Бодорку (4240), Кулактау (4127), Тіхтенген (4614), Ортокара (4255), Салинан (4500), Ляльвер (4337) Гестола (4859), Катинтау (4974), Тетнульд (4852) і Лауца (4310,0).

Заледеніння представлено на півночі найпотужнішим долинним льодовиком Кавказу - Безенгі (12,9 км), льодовиками Шаурту, Кулак, Башиль, а на півдні - системою Твіберських льодовиків, льодовиками Лекзир, Кітлод, Цаннер, Нагеб, Адіш та великим числом менш значних глетч

Клімат

Клімат району формується під впливом сезонної циркуляції повітряних мас, при цьому великий вплив гірського рельєфу. Гірські хребти затримують або відхиляють повітряні потоки. При східному русі по навітряних схилах повітря охолоджується на $0,5^{\circ}$ на кожні 100 м підйому. У результаті з настанням точки роси з водяної пари утворюються краплі води і починають випадати опади. При русі на підвітряних схилах повітря, навпаки, нагрівається приблизно на 1° на 100м спуску, внаслідок чого підвищується його здатність поглинати і утримувати вологу. Випадання опадів припиняється або зовсім не відбувається. Таким чином, навітряні схили отримують більше опадів, ніж підвітряні, що слід враховувати туристам, захопленим негодою в дорозі.

Влітку на північних передгірських рівнинах панує вологе повітря Атлантики, що часто приносить з циклонами рясні опади. Напрямок руху повітря при цьому зазвичай південний, що змінюється на західний та північний, тому південно-західний і західний сектори горизонту вважаються "гнилим кутом". Своєрідним вказівником погоди служать і вершини Ельбрусу, видимі з багатьох пунктів району: якщо з раннього ранку вони закриті хмарами, слід побоюватися чергового циклону. Для району, як, втім, і для всього Кавказу в цілому, характерна циклічність періодів поганої та гарної погоди. Для літнього часу вона дорівнює 5-7 дням, причому в першій половині літа погода зазвичай гірше, ніж у другій.

Враховуючи великий вплив погоди на умови високогірних переходів, відзначимо деякі особливості пори року в гірській Кабардино-Балкарії.

Зима починається на висоті 2000 м в перших числах листопада, а на висоті близько 3000 м і вище сніговий покрив встановлюється на місяць раніше. Середня товщина його досягає 50-80 см, збільшуючись з висотою. На південних схилах снігу менше, ніж на північних. Відлиги трапляються в долинах, але зі збільшенням висоти повторюваність їх зменшується. На відмітці 3000 м середня температура січня -12° , а абсолютний зазначений мінімум температури для високогір'я - 27° , що

пояснюється стоком холодного повітря в долини, де абсолютний мінімум трохи нижче. За зиму випадає небагато опадів у вигляді снігу.

Весна на висоті до 2000 м настає в кінці березня, а на висоті 3000 м - в першій декаді травня. Сніг на відмітках до 3000 м сходить (часто у вигляді мокрих лавин) до кінця травня. На великих висотах можуть залишатися сніжники і фірнові поля - області, за рахунок яких льодовики нарощують свою масу. Тут схід снігу у вигляді лавин триває протягом усього червня, чим вище, тим пізніше. Підвищена весняна лавінонебезпечність повинна бути постійно в центрі уваги туристів. Ранньою весною повітря чисте і прозоре, але в травні і червні погода переважно хмарна, дощова. У цей період випадає більше половини річної норми опадів, причому вище 2500 м - у вигляді снігу. Свіжий сніг у цей період особливо лавінонебезпечний.

Літо на висоті 2000 м приходить в перших числах липня, зі збільшенням висоти - ще пізніше. Максимальна температура на висоті 2000 м може досягати +35 °, а на висоті 3000м +25 °. Літо вологе, прохолодне, із збільшеною хмарністю і зливовими дощами. Характерне щоденне погіршення погоди в другій половині дня за рахунок утворення конвективної хмарності і можливого випадіння опадів місцевого походження. У високогір'ї найкращий час для походів влітку-друга половина липня, серпень, перша половина вересня, у передгір'ях - серпень і вересень.

Осінь починається в горах в кінці серпня - початку вересня. У жовтні відносна вологість повітря знижується, зменшується хмарність, менше туману. Вересень і жовтень - непоганий час для гірських подорожей, однак можливості його ще слабо вивчені.

Флора

Рослинність гір залежить від висоти і обводнення місця. Високостовбурні ліси ростуть в долинах річок і на більш вологих північних і західних схилах. У межах описуваного району, нижні відмітки якого перевищують 1500 м над рівнем моря, нижні яруси рослинності представлені хвойними лісами, що піднімаються до висоти 2400 м. Найбільші масиви соснових лісів розташовані по долинах річок Башиль-Аузсу і Гара-Аузсу, а на південній стороні ГКХ ялицево -

смерекові ліси є по долині річки Местіачала, змішані в долинах річок Твібер, Цаннер, Адішчала, Мульхра. Хвойні ліси перемішуються заростями мілколистной порід берези, горобини, черемхи, барбарису. У підліску поширені вовче лико, агрус, смородина, рододендрон, малина, ожина. Низькорослі березняки, рододендрон, ялівець піднімаються вище межі лісу, утворюючи плями серед альпійського високотрав'я. Вище 2500 м розташована зона низькотравних альпійської рослинності, що зберігається вище 3000 м тільки в теплих улоговинах і ущелинах, а на поверхні скель видно лише мохи та лишайники. Незважаючи на наявність деревної рослинності, туристські групи повинні розраховувати на штучне паливо (бензин, газ, сухий спирт), бо внизу в місцях найбільш відомих маршрутів і стоянок дров немає, а у високогір'ї (велика частина території) їх і бути не може.

Фауна

Тваринний світ представлений перш за все турами (різновид гірських козлів) та їх постійними супутниками - гірськими індичками-уларами. Характерний крик уларів супроводжує мандрівників до верхньої межі альпійської зони. У високостовбурних лісах можна зустріти ведмедів, лисиць, борсуків, від яких слід ховати продукти. У високогір'ї туристи можуть постраждати від альпійських галок, що норовлять розтягнути залишені без нагляду речі і продукти. У лісовій зоні, особливо на південній стороні ГКХ, можлива зустріч з гюрзою і кавказькою гадюкою, укуси яких небезпечні для життя.

Для збереження природної природи, і перш за все тваринного світу, в Кабардино-Балкарії організований державний заповідник. Проходити через його територію можна тільки за наявності дозволу, отриманого в установленому порядку.

Дані про населені пункти

Населені пункти району зосереджено в долинах рік, у більшості є пошта і магазини. В долині Баксана: м. Тирниауз, селища Билим, Верхній Баксан, Нейтріно, Ельбрус, Терскол. Долина Адилеу: а/т

Шхельда, а/т Ельбрус, а/т Джантуган. Долина Адирсу: а/т Джайлик, а/т Новий Джайлик, а/т Уллу-Тау. В долині Чегема: Хуштосирт, Ельтюбю, Верхній Чегем, т/б Башиль. В долині Черека Хуламського: Карасу, Безенгі, а/т Безенгі. В долині Черека Балкарського: Бабугент, Верхня Балкарія. У зоні альпійських лугів можна побачити коші, де живуть пастухи. У кошах майже завжди можна купити молоко, сир, айран.

Транспортне сполучення

Мережа автодоріг дозволяє доїхати до всіх названих селищ на рейсових автобусах або попутних машинах від Нальчика на півночі. Дороги господарського призначення прокладені і вище по долинах річок, але проїхати далі можна тільки на вантажівках, найнятих за домовленістю на місці.

Прохідність таких доріг для машин залежить від погоди, стану мостів і самій проїжджій частині, про що слід навести довідки до початку поїздки.

Туристська характеристика району

Центральний Кавказ - найбільш висока і важкодоступна частина Великого Кавказу. Вершини Шхара, Дихтау, Коштантау, Джангітау, Казбек перевищують 5000 м. Тут знаходиться і найвища точка Кавказу - гора Ельбрус (5642 м) - двоголовий конус згаслого вулкана. Велетнем підноситься він над засніженими хребтами, видимий за 100 і більше кілометрів. У високогір'ях Центрального Кавказу знаходяться і найбільш грандіозні льодовики. Безенгійська стіна, схили Ельбрусу і Казбека несуть майже суцільний льодовий покрив. Тут є всі види льодовиків, в тому числі і долинні. Серед оригінальних вершин регіону - знамениті Ушба, Шхельда, Тіхтенген, Тетнульд, Шхара, Айлама.

Долини Центрального Кавказу просторіші і більш суворі, ніж на Західному Кавказі. Річки, що вириваються з-під льодовиків, бурхливі і досить каламутні.

Центральний Кавказ в осьовій, найбільш високої своєї частини складний твердими породами - гранітами, кристалічними і глинистими сланцями, пісковиками. Периферійні частини складені осадовими, молодшими і м'якими породами - вапняками, мергелями,

доломітами. Піднімаються на ланках Бічного хребта вулканічні конуси Ельбрусу і Казбека розташовані на високо піднятих цоколях із гранітів і сланців. На захід від Хрестового перевалу, на Кельського вулканічному плато знаходиться безліч неактивних вулканів.

Центральний Кавказ має багаті можливості для проведення будь-яких спортивних походів і заходів. Тут практикуються походи для початківців, походи для батьків з дітьми, місцеві та виїзні масові зльоти і змагання, навчальні заходи (як початкової, так і вищої підготовки), походи в міжсезоння і в зимовий період. У межах регіону можуть бути проведені гірські походи I-VI категорій складності.

До підрайонів, які мають технічно нескладні перевали на шляху, включаючи вказані в дужках перевали через ГКХ, відносяться Приельбрусся (Донгузорун-1А), верхів'я річок Чегем (Твібер-1Б) і Черека-Балкарського (Шарівцек-1А і Гезевцек-1Б), Дігорії (Гебівцек - 1А і Гурдзівцек-1Б).

Найбільш технічно складними підрайону і гірськими вузлами є ділянка Головного хребта між вершинами Юсеньгі Вузлова і Ортокара, Головний і Бічний хребти в районі Безенгійській стіни, групи Дихтау-Коштантау і Цей-Караугом.

Контрольно-рятувальні служби

Контрольно-рятувальна служба району знаходиться в селищі Терскол, телефон оперативного чергового 8 – (866-38) 7-14-89 (цілодобовий).

Рятувальники є також в кожному альптаборі та на турбазах.

The image shows a climbing route on a rocky, mossy terrain. A Black Diamond ice axe is prominently displayed, with its handle pointing downwards and its head resting on a rock. The handle is orange and has the Black Diamond logo. A green webbing strap is attached to the axe head. In the bottom left corner, a black strap with the Variflex logo is visible. The ground is covered with small white daisies and green moss. The entire image is framed by a decorative border of yellow stars.

Технічний опис маршруту

16.07.10

Місто Тирниауз.

Приїжджаємо до Тирниауза на початку дев'ятої вечора. По дорозі, що від моста у центрі міста серпантинном підіймається на крутий борт лівого берега річки Герхожансу, за 25 хв. піднімаємося до перших рівних майданчиків на узбіччі дороги. Так як ночуємо поруч з містом, вночі чергуємо. Води і дров немає, перед початком підйому набираємо воду у Тирниаузі.

17.07.10

***Місто Тирниауз - селище Верхній Баксан (автобус) –
озеро Силтранкель.***

Ясно, сонячно, вдень жарко. Після обіду дощ.

О 5.00 керівник виїжджає попуткою в Терскол, щоб стати на облік у рятувальників.

О 8.00 частина групи відносить в Тирниауз закидання (залишаємо в приватному магазині), решта транспортують рюкзаки вниз, на зупинку за мостом через Баксан.

О 9.00 група в зборі. О 9.30 їдемо автобусом «Проходне - Терскол» до Верхнього Баксана.

Через півгодини виходимо перед автомобільним мостом через Адирсу (фото 1).

Селище розташувалося на лівому (тут і далі орографічно, якщо не вказано інше) березі Баксана. Переходимо Баксан по пішохідному містку, проходимо через селище. За 35 хв. піднімаємося у С напрямленні на круту гирлову ступінь річки Баксан (фото 2,3). Ще через 15 хв. дорога ховається в лісі правого борту ущелини річки Силтрансу. Річка тече глибоко внизу, поряд із стежкою в'ється в штучному руслі струмочок, однак у більш суху пору його може не бути.

За 1 год. 30 хв. від початку лісу виходимо до верхньої межі лісу (фото 4), перші щодо придатні для ночівлі майданчика тільки тут. Силтрансу з'являється з каньйону, її долина стає більш пологою. Ще через 25 хв. на протилежному березі - порожній кош. Продовжуємо підйом по правому березі Силтрансу. Стежка, чітко видна на трав'янистих ділянках, на осипах ледве вгадується (фото 5). Погода

хмуриться, починає мрячити дощ.

Через 2 год. 5 хв. по трав'янисто-осипних схилах і древнім зарослим моренам піднімаємося на другу ступінь долини Силтрансу. Місцями стежка позначена кам'яними турами. У невеликій трав'янистій кишені між моренних валів - місця для табору, так звані «стоянки недошедших». Озеро Силтранкель вже близько, але набір висоти і навантаження першого дня маршруту, посилені нудним дощиком, дають про себе знати. Однак вирішуємо, що сьогодні ми будемо числитися серед «дійшли»!

Стежка, звиваючись серед моренних гряд, піднімається на третю, останню сходинку долини Силтрансу. Проміжний орієнтир підйому - примітний трикутний камінь ліворуч по ходу від стежки. За годину піднімаємося до озера Силтранкель (фото 6). На його східному березі вже стоїть три табори. Проходимо трохи далі і на Пн березі озера в 18.25 ставимо табір.

Ходовий час 5 год. 00 хв.

Перепад висот +1679 м

Кілометраж 7,7 км

18.07.10

Озеро Силтранкель - перевал Силтран (н / к, 3441 м) - ріка Мукал - ріка Мкяра - ріка Субаши.

Хмарно, дощ. Часом мінлива хмарність.

Вихід о 9.00. Широку пологу сідловину Силтрана добре видно на північ від озера (фото 7). За 40 хв. по слабкій стежці підіймаємося на велику платоподібну сідловину перевалу (фото 8). Хмарність згущується, починається дощ, який з незначними перервами триває до пізнього вечора. Знімаємо записку групи туристів з Москви, які здійснювали гірський похід 1 к. с., під керівництвом Привезенцева К.М., від 16.07.2010.

О 10.00 починаємо спуск на ПнЗ за середньою осипи в долину ріки Мукал (фото 9). Спускаємося по правому борту кам'янистої лощини, на лівій стороні - довгий

сніжник. Спуск спочатку досить крутий (до 25-30°) і камененебезпечний, спускаємося щільною групою. Коли схил стає більш пологим, переходимо на лівий борт долини. На трав'янистих ділянках схилу з'являється стежка (фото 10, 11). Через 50 хв. від початку спуску переходимо по камінню лівий приток Мукала. Розвідка зручного місця і сама переправа зайняли 25 хв. Ще за 25 хв. спускаємося до початку короткого, але глибокого і мальовничого каньйону, куди уходить Мукал (фото 12). Праворуч по ходу від стежки - трав'янистий оглядовий майданчик. З нього каньйон особливо вражає!

За 15 хв. ліворуч по ходу від каньйону спускаємося по стежці на крутому трав'янистому укосі (фото 13) до злиття Мукала та Мкяри. Переходимо по камінню на лівий берег Мкяри, вибравши зручне місце броду вище злиття річок (фото 14). Тут обідаємо. Погода поліпшуватися не збирається, тому вирішуємо змінити графік руху - сьогодні вимушене напівднювання, завтра (у разі поліпшення погоди) - радіалка на Джікаугенкез - Чаткару - Субаши. Потім - довгий перехід вниз по долинах Киртика і Баксана до гирла Тютюсу.

Продовжуємо рух вниз по стежці на лівому березі Мкяри (фото 15). Через 10 хв. стежка плавно йде від річки і починає траверсувати трав'янистий гребінь, що розділяє долини Мкяри і Субаши. Ще через 25 хв. виходимо до пологих площадок на гребені. Можливо, колись тут був кіш. Ставимо табір о 15.30 на береговій терасі правого берега Субаши.

Ходовий час 3 год. 20 хв.

Перепад висот

+263 м

Кілометраж 6,2 км

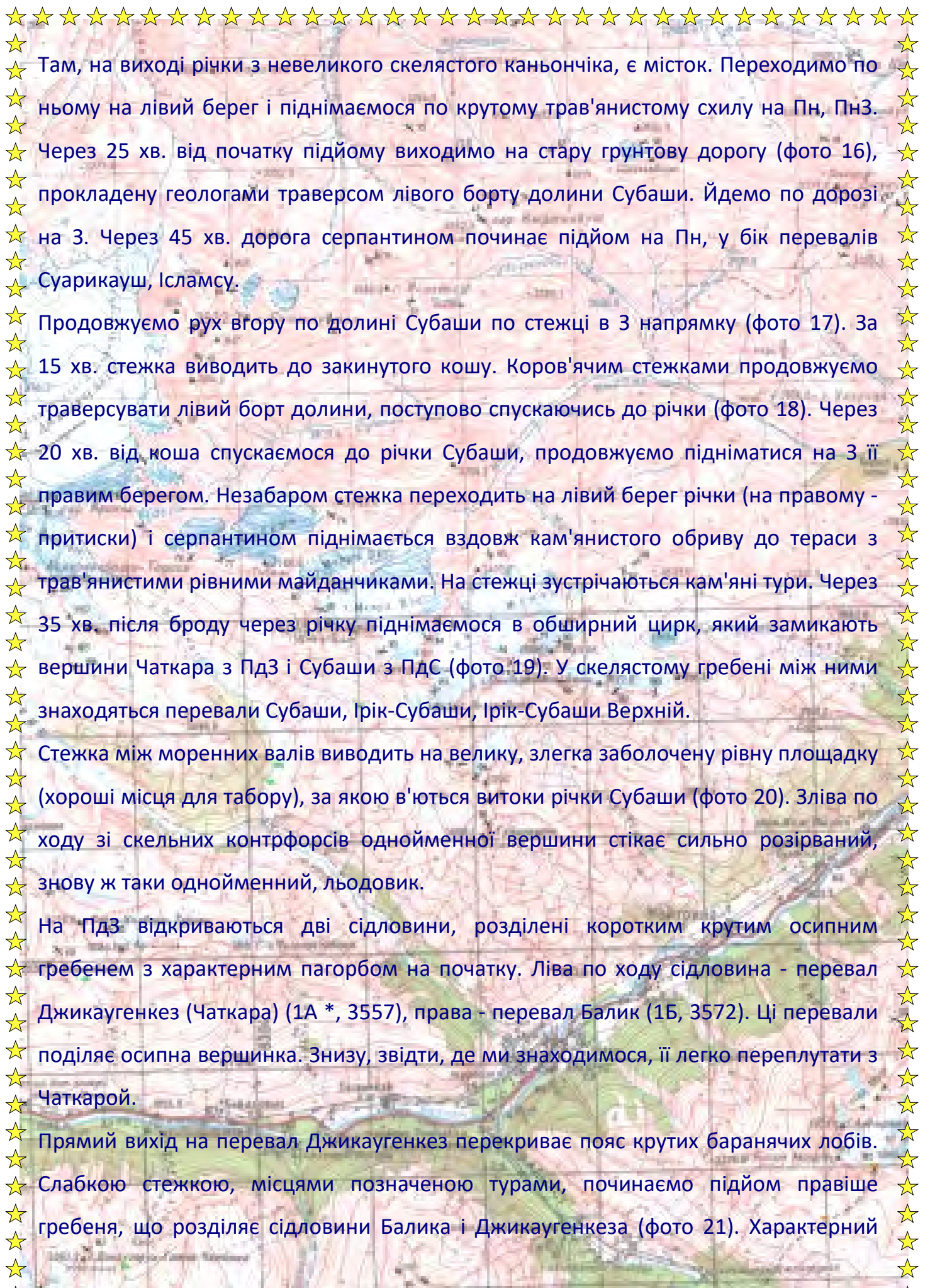
- 977 м

19.07.10

Радіальний вихід: ріка Субаши - перевал Джікаугенкез (1А * 3557 м) - гора Чаткара (3914,5 м) - ріка Субаши.

Вранці мінлива хмарність, після обіду і ввечері - сильний дощ.

Вихід о 6.35. З місця ночівлі проходимо вниз по правому березі Субаши 300-400 м.

Там, на виході річки з невеликого скелястого каньйончика, є місток. Переходимо по ньому на лівий берег і піднімаємося по крутому трав'янистому схилу на Пн, ПнЗ. Через 25 хв. від початку підйому виходимо на стару ґрунтову дорогу (фото 16), прокладену геологами траверсом лівого борту долини Субаши. Йдемо по дорозі на З. Через 45 хв. дорога серпантином починає підйом на Пн, у бік перевалів Суарикауш, Ісламсу.

Продовжуємо рух вгору по долині Субаши по стежці в З напрямку (фото 17). За 15 хв. стежка виводить до закинутого кошу. Коров'ячим стежками продовжуємо траверсувати лівий борт долини, поступово спускаючись до річки (фото 18). Через 20 хв. від коша спускаємося до річки Субаши, продовжуємо підніматися на З її правим берегом. Незабаром стежка переходить на лівий берег річки (на правому - притиски) і серпантином піднімається вздовж кам'янистого обриву до тераси з трав'янистими рівними майданчиками. На стежці зустрічаються кам'яні тури. Через 35 хв. після броду через річку піднімаємося в обширний цирк, який замикають вершини Чаткара з ПдЗ і Субаши з ПдС (фото 19). У скелястому гребені між ними знаходяться перевали Субаши, Ірік-Субаши, Ірік-Субаши Верхній.

Стежка між моренних валів виводить на велику, злегка заболочену рівну площадку (хороші місця для табору), за якою в'ються витoki річки Субаши (фото 20). Зліва по ходу зі скельних контрфорсів однойменної вершини стікає сильно розірваний, знову ж таки однойменний, льодовик.

На ПдЗ відкриваються дві сідловини, розділені коротким крутим осипним гребенем з характерним пагорбом на початку. Ліва по ходу сідловина - перевал Джикаугенкез (Чаткара) (1А *, 3557), права - перевал Балик (1Б, 3572). Ці перевали поділяє осипна вершинка. Знизу, звідти, де ми знаходимося, її легко переплутати з Чаткарой.

Прямий вихід на перевал Джикаугенкез перекриває пояс крутих баранячих лобів. Слабкою стежкою, місцями позначеною турами, починаємо підйом правіше гребеня, що розділяє сідловини Балика і Джикаугенкеза (фото 21). Характерний

осипний пагорб зі скельними скидами залишається ліворуч від нас. За 35 хв. від заболочених майданчиків виходимо на перемичку гребеня (фото 22). Відкривається вид на Ельбрус. Траверсною стежкою за 5 хв. виходимо на перевал Джикаугенкез (фото 23, 24) о 10.50. Сідловина широка, трохи нижче є місця під намети. Зняли записку групи з московського т/к «Рокада» (керівники Рахманов, Кевач) від 17.08.2010 (Можливо, в Москві свій календар ...) Незважаючи на хмари, що періодично опускаються, насолоджуємося дивовижними видами на Ельбрус і льодове плато Джикаугенкез. Тут же ухвалюємо рішення спускатися з Чаткари не через перевал Субаши, а по шляху підйому. Цей варіант, хоча і менш цікавий з технічної точки зору, займе менше часу - справа до обіду, хмарність поступово згущується, а потрапити в дощ чи грозу посеред складного схилу хотілося б найменше! Отже, вирішено: піднімаємося на вершину, а потім повертаємося до табору через перевал Джикаугенкез. Об 11.15 починаємо підйом на гору Чаткара. Рухаємося на Пд по осипному гребеню крутизною 25-30°, середнім осипом (фото 25). На 3 гребінь на всьому протязі обривається вражаючими скидами, потрібна обережність. За 30 хв. піднімаємося на вузьку сідловину в гребені (фото 26). У турі знаходимо записку жіночої групи з Москви. Дівчата вважали, що вони вийшли на перевал Джикаугенкез Ложний, рухаючись від перевалу Сонний. Продовжуємо підйом на Пд. Гребень стає крутіше (до 45°) (фото 27), середній осип місцями рухливий. Йдемо щільною групою. Через 45 хв. від сідловини з туром піднімаємося на вершину Чаткара (3 914,5 м) (фото 28). Частина карт та інших джерел інформації дають іншу висоту цієї вершини – 3 898 м. Але витяг із закону про адміністративно-територіальний поділ Кабардино-Балкарії визначає висоту Чаткари саме в 3914, 5 м над рівнем моря. З Чаткари можливі відносно нескладні спуски на З (перевал Ірікчат) і на С (перевал Субаши). Це дозволяє включати у маршрути походів найрізноманітніші

варіанти траверсу цієї ділянки хребта, що з'єднують верхів'я річок Ірік і Субаши з льодовими полями Ельбрусу.

Спуск на перевал зайняв 55 хв. (фото 29), зворотна дорога з перевалу до табору (по шляху підйому) - 1 год. 50 хв. Дрібний дощ, що почався майже одночасно з початком спуску з Джикаугенкеза, тривав усю дорогу. Коли ми підходили до табору (були у ньому в 17.30), він перетворився вже у зливу, що тривала до пізнього вечора.

Ходовий час 7 год. 10 хв.

Перепад висот +1380 м

Кілометраж 9,1 км

- 1380 м

20.07.10

Ріка Субаши - ріка Киртик - ріка Баксан – гирло ріки Тютюсу.

Вранці ясно, сонячно. До середини дня - мінлива хмарність.

Часом - дощ.

Вихід о 7.05. Знову по містку переходимо на лівий берег Субаши, але на цей раз йдемо вниз по річці, на ПНС. Проходимо злиття річок Субаши та Мкяри. Звідси починається ріка Киртик.

По стежці за 20 хв. від мосту виходимо на дорогу (фото 30), приблизно в кілометрі нижче злиття. Дорога геологів, якою ми йшли під Чаткару, траверсує долину Киртика на 100-150 м вище. Тут Киртик приймає досить велику ліву притоку - річку Уллуесенчі.

Поступово піднімаючись від урізу води, дорога за 3,5 години чистого ходового часу виводить нас у селище Верхній Баксан (фото 31).

Проходимо через селище, переходимо Баксан по знайомому пішохідному містку. Тепер на нас чекає не дуже приємний «асфальтовий» марш-кидок протяжністю близько 12 км (причини включення в маршрут цієї ділянки див. у розділі «Підсумки, висновки, рекомендації»).

В черговий раз переконуємося, що проблем з транспортом у Баксанській долині

немає. Буквально кожні 15-20 хв. доводиться відмовлятися від пропозицій «підвезти, куди завгодно».

До середини дня згущуються хмари та кілька разів проливаються дощем (фото 32).

За 3 год. 15 хв. чистого ходового часу від Верхнього Баксана виходимо до гирла річки Тютюсу. Відразу за мостом через Баксан (фото 33) на Пд йде ґрунтова дорога.

Проходимо по ній 250 - 300 м і в симпатичному березовому ліску (ми на острівці між рукавів Тютюсу) о 17.15 ставимо табір.

Ходовий час 7 год 05 хв

Перепад висот - 1255 м

Кілометраж 27 км

21.07.10

Днювання.

Під час днявання забираємо закидання з Турниауза. Весь день похмуро, періодично мрячить дощ.

22.07.10

Підйом по долині річки Тютюсу до межі лісу.

Хмарно, дощ. Під вечір – прояснення.

Вихід о 9.35. Спускаємося до Баксанського шосе. У 100 метрах від нас на С - автомобільний міст через Баксан, перед мостом - злиття Баксана та лівого рукава

Тютюсу. По ґрунтовій дорозі підходимо до пішохідного містка через Тютюсу, переходимо на її лівий берег (фото 34). По дорозі, що в'ється між городніх

ділянок, за 15 хв. піднімаємося на гирлову ступінь долини Тютюсу. Дорога входить в ущелину річки, порослу високостовбурні сосновим лісом.

Через 50 хв. після початку ущелини дорога спускається до урізу води. Через дощову погоду рівень води в Тютюсу високий, тому дорога місцями затоплена.

Пробираємося уздовж обривистих схилів (фото 35). Ще через 10 хв. - автомобільний брід на правий берег. Переходимо річку по містку з колод в 50 м

вище броду (фото 36). Продовжуємо рух по дорозі в 3 напрямку. Через 35 хв.

після переходу на правий берег - гарний водоспад на правій притоці Тютюсу (фото 37). Незабаром дощ посилюється, близько години перечікуємо зливу під тентом.

Коли дощ трохи стихає, продовжуємо рух по дорозі. У верхів'ях долини відкриваються суворі контрфорси Тютю-Баші (фото 38), напівзакриті низькими хмарами. Проходимо через велику галявину з нежилим кошем. За годину від водоспаду виходимо на межу лісу. Можна йти далі, але до ночівель Орелю нам все одно не добратися, тому на мальовничій береговій терасі (фото 39) о 13.50 ставимо табір (придатне місце для табору нижче по долині було тільки один раз, через 20 хв. після переходу по колодах).

Ходовий час 3 год

Перепад висот 1015 м

Кілометраж 7,8 км

23.07.10

Межа лісу на річці Тютюсу - ночівлі Орелю.

Хмарно, часом дощ, ввечері - сильний дощ.

Вихід о 8.05. Йдемо по стежці на З через величезну рівну галявину - висячу долину верхів'їв Тютюсу. Незважаючи на привабливий вигляд, навіть на короткий привал тут зупинятися не варто - зліва по ходу крутий трав'янистий схил, всипаний величезними каменюками (фото 40). Зовсім свіжий результат падіння однієї з них - розколотий навпіл валун в пару метрів шириною, - мимоволі змусив нас додати кроку.

Через 10 хв. після виходу на одному з валунів - пам'ятна табличка загиблого минулого року на Тютю-Баші альпіністові.

Річка притискає стежку до схилу, трав'янисті ділянки чергуються із зарослими осипами. Через 45 хв. після виходу проходимо останній острівець лісу. Тут теж можна заночувати, однак дров замало, а майданчики тісні і нерівні.

Після острівця лісу стежка, зрідка зазначена турами, йде давньою зарослою мореною (фото 41). Попереду шумлять водоспади - витоки Тютюсу, що

зриваються з баранячих лобів. Тут всяча долина закінчується. За водоспадами - вихід в цирки льодовиків Північний Суллукол і Північний Тютю. Продовжуємо підйом вже по правому витoku Тютюсу - річці Орелю. Стежку вже не видно, виглядаємо тури. Проходимо правий приток Орелю. Він впадає в Орелю біля підніжжя гребеня, що закінчується невисокими баранячими лобами (фото 42). Незабаром Орелю зникає в скельному каньйоні (55 хв. після острівця лісу).

Починаємо підйом відразу за гребенем на ПНС, вліво по ходу, по крутому (35-40°) трав'янисто-осипному схилу (фото 43). З двох сторін його стискають потужні скельними відроги. Періодично трапляються ділянки живого осипу, потрібна обережність (фото 44).

Через 1 год. 10 хв. підйому переходимо на праву по ходу частину схилу. Там, на трав'янистих ділянках, помітна стежка. Починається дощ. Ще через 20 хв. піднімаємося в всячу долину Орелю (фото 45). Обідній перекус та визируюче в обривках хмар синє небо як не можна до речі!

У верхів'ях долини видно широке пониження в хребті - перевал Штернберга. Видно і широкий язик льодовика за перегином моренного валу. Деся там наша сьогоднішня мета, ночівлі Орелю.

Продовжуємо підйом по правому березі Орелю. Під ногами - середній та дрібний осип, зрідка трава. За 1 год. 50 хв. від початку всячої долини піднімаємося до язика безіменного льодовика, у верхів'ях якого знаходиться перевал Штернберга.

Погода до цього часу знову змінюється - низька хмарність, дощ. Холодно, так як висота вже близько 3 300 м. Переходимо на лівий берег Орелю під самим льодовиком. У 100 м нижче (біля льодовика - болото з бруду і дрібних каменів) - вирівняні площадки біля великого валуна. О 16.00, з вітром і дощем, ставимо табір (фото 46).

Ходовий час 5 год 10 хв

Перепад висот 915 м

Кілометраж 5,2 км

24.07.10

Ночівлі Орелю - льодовик Західна Каярта - перевал Каярта Південна (1Б, 4058 м) - верхів'я ріки Кенчат.

Вранці похмуро, туман. До середини дня мінлива хмарність.

Вихід о 6.15. Переходимо витік Орелю і починаємо підйом в Пн напрямку (фото 47). Піднімаємося на моренний вал середнім живим осипом вздовж невеликого струмочка, що стікає з-за перегину схилу.

Піднявшись на гребінь морени, траверсом на ПнС і Пн обходимо невелике заболочене озерце. На північному березі озерця - майданчики для стоянок (ночівлі Орелю верхні). Від нижніх стоянок (де ночували ми) до них 30 хв. Продовжуємо підйом на С за моренним валів. Через 25 хв. від верхніх ночівель піднімаємося до язика льодовика Західна Каярта. Тут теж можна поставити табір, але місця менш зручні. Праворуч по ходу від нас - скелясті відроги вершини Каярта.

У нижній частині льодовик відкритий, крутий з Пд та пологий з Пн (фото 48). Крутизна підйому по лівій по ходу стороні - 10-15°. Край льодовика присипаний уламковим матеріалом, крутизна і довжина підйому невелика (фото 49), тому піднімаємося на пологу частину льодовика без кішок за 10 хв.

Рухаємося по закритій частині (льодовик рівний, без тріщин) льодовика на ПнС, С. Ближче до центру зустрічаються великі плями чистого льоду, тому дотримуємося лівого по ходу краю льодовика (фото 50). Сніг, незважаючи на відносно ранній, похмурий ранок, вже м'який, тримає погано. Тому через 1 год. 15 хв. від початку льодовика пробуємо траверсувати круті осипні схили (фото 51) ліворуч по ходу від нас (у гребені над нами - сідловина перевалу Західна Каярта). Але крутизна схилів і середній, дуже рухливий осип через 20 хв. знову примушують повернутися на льодовик. Ближче до верхів'їв ложе льодовика вигинається, під снігом помітні тріщини. Надягаємо системи, в зв'язках продовжуємо підйом по льодовику. Глибокий розм'яклий сніг сильно ускладнює рух, тому через 40 хв. (до цього часу з'являється можливість підніматися по осипу) йдемо з льодовика і починаємо підйом до сідловини Південної Каярти (фото 52). Підйом вимагає особливої

крутий камененебезпечний схил (350 м, 35-45°, середній та великий осип, скельні виходи). Сам по собі він не являє особливих проблем, але круті скельні виходи вище нього можуть бути камененебезпечні.

Так як слідів каменепадів на шляху спуску немає, а великі уламки скель можуть служити укриттями на самій крутій частині схилу, вирішуємо спускатися тут. По одному, із спостерігачем, за 50 хв. проходимо небезпечну ділянку (фото 60, 61).

Далі некрутим сніжником та трав'янисто-осипним схилом за 30 хв спускаємося до озерця в верхньому цирку річки Кенчат, біля якого о 17.00 ставимо табір (фото 62).

Ходовий час 7 год

Перепад висот +794 м

Кілометраж 6 км

- 495 м

25.07.10

Верхів'я ріки Кенчат - перевал Саринтау (1А, 3761 м) - верхів'я ріки

Саринсу - перевал Джилгі (1А, 3592 м) - верхів'я ріки Джилгісу.

Вранці та вдень мінлива хмарність, після обіду часом дощ.

Вихід о 8.10. За 15 хв. спускаємося з моренного пагорба на ПдС, продовжуємо рух по великій та середньому злежалому осипу. Через пологі моренні поля (фото 63)

за 20 хв. підходимо до початку підйому на осипний відріг хребта. У ньому, між

слабко вираженими пологими вершинами, знаходяться перевали Саринтау

(Авіації)(1А, 3 761 м) і Вершинний (1А, 3 741). Починаємо підйом на Пд, ПдС по

середньому некрутому осипу. До середини схилу крутість підйому зростає

(до 25-30°), рідкі виходи баранячих лобів легко обійти. О 10.15 (1 год. 35 хв. від

виходу) піднімаємося на перевал Саринтау (фото 64). Перевальна сідловина - у

вузькому скелясто-осипному гребені. Знімаємо записку групи з Москви, Тульської

області та Санкт-Петербурга (кер. Щербаков А. А.) від 06.07.2010.

З перевалу спускаємося по крутому дрібному рухомому осипу на С (фото 65). За

30 хв. спускаємося до морен у величезному пологому цирку перевалу Сарин

(фото 66). Рухаємося по зарослих моренних валах і трав'янистих ділянках на С

(фото 67).

У 13.10 (1 год. 45 хв. від перевалу) переходимо один з витоків річки Саринсу. К Пн від нас в декількох сотнях метрів - простора полого сідловина перевалу Сарин. Нестрімким трав'янисто-осипним траверсом починаємо підніматися до перевалу Джилгі, обходячи плато Кестантитау з Пд. Проміжний орієнтир підйому в лощині, що виходить до перевалу - моренний пагорб чорного кольору (фото 68). Він залишається праворуч по ходу від нас. Подальший підйом нескладний, проходить у ПнС напрямку, вгору по струмку, по злежалому дрібному жовтуватому осипу (фото 69). Перевальна сідловина - полого і широка (фото 70, 71), тур на Пн стороні (1 год. 25 хв. від переходу через Саринсу).

Піднімаємося на перевал Джилгі (1А, 3 592 м) о 16.05, знімаємо записку туристської групи т/к МДТУ імені Баумана (м. Москва), керівник Анучін С., від 13.07.2010. По маршруту у нас був запланований радіальний вихід на вершину Кестантитау, але погода до моменту виходу на перевал псується. Сильний і холодний північний вітер періодично кидає в обличчя порції дощу. Тому швидко пишемо записку, і на ходу доживуючи традиційний шматочок шоколаду, починаємо спуск у долину річки Джилгісу.

Довгий вузький зникаючий леднічок легко обійти з ПнЗ (фото 72, 73). Спуск очевидний - по некрутим трав'янисто-осипним схилом в ПнС напрямку до звуження долини, видніється попереду.

Через 20 хв. після початку спуску переходимо на лівий берег струмка (фото 74). Зліва по ходу від нас, на ПнЗ - широка сідловина перевалу Червоні Камені. Продовжуємо спуск на ПнС.

Через 50 хв. після початку спуску проходимо рівний зелений майданчик біля гігантського валуна. Джилгісу попереду йде у каньйоноподібне звуження, на лівому березі іноді з'являється слабка стежка. Долина річки нижче нас заповнена туманом, його клаптями іноді накриває і нас.

Незабаром долина знову розширюється (фото 75), на трав'янистій терасі

знаходимо пологі рівне місце і в 17.50 (1 год. 5 хв. від перевалу) ставимо табір (фото 76).

Ходовий час 5 год 50 хв

Перепад висот +676 м

Кілометраж 9,2 км

- 1177 м

26.07.10

Днювання. Розвідка долини річки Джилгісу.

Ясно, сонячно.

У планах на сьогоднішній день, окрім відпочинку та підготовки до завершального етапу маршруту, розвідка та оцінка складності підйому на перевал № 279 з боку річки Джилгісу. Перевал локалізований по карті М. Голубєва (caucatalog.narod.ru), сполучає річки Джилгісу і Кестанти в їх середній течії. Інформації про проходження перевалу туристськими групами ми не виявили.

Вихід о 7.20. Частина групи (керівник і три учасники) залишаються в таборі. За 10 хв. спускаємося від тераси, на якій стоїть табір, до річки. Тут на нас чекає несподівана знахідка - розбитий вертоліт, що лежить у руслі Джилгісу (фото 77).

Вже вдома ми з'ясували, що аварія з цим вертольотом сталася наприкінці 80-х років минулого століття.

Продовжуємо рух вниз по лівому березі Джилгісу. Через 20 хв. річка, різкою петлею обігнувши скельний останець на лівому березі, йде у непрохідний скельний каньйон (фото 78, 79).

Намагаємося зверху обійти баранячі лоби по крутих трав'янистих схилах (фото 80).

Періодично в траві попадаються смуги осипів. Під верхньою частиною скельного пояса крутизна схилу стає небезпечною (місцями до 45-50°), камені в траві теж не додають спокою. Хрча характерний скелястий відріг (фото 81), за яким починається підйом до перевалу № 279, вже зовсім близько, але відносно простих і безпечних варіантів підходів до нього не проглядається.

Перевал № 279 попередньо оцінювався як 1 А. Його складність і час подолання (з урахуванням можливого проходження ущелини Джилгісу), збільшуються. Тому

втрачається сенс проходження даного перевалу (поруч знаходиться перевал Червоні Камені (1 А), вже пройдений і описаний). Повертаємося на стоянку, траверсуючи схили лівого борту Джилгісу (фото 82) нижче пояса баранячих лобів. Радіальний вихід зайняв 3 год. 40 хв. (без урахування часу привалів).

27.07.10

Верхів'я ріки Джилгісу - перевал Червоні Камені (1А, 3492м) - долина ріки Кестанти.

Вранці ясно, вдень мінлива хмарність, ввечері сильна тривала злива, град.

Вихід о 7.00. Піднімаємося вгору по долині Джилгісу. Через 20 хв. проходимо звуження долини і знайомий по спуску з перевалу Джилгі майданчик з величезним валуном. Починаємо підйом на ПнЗ по некрутим (15-20°) трав'янисто-осипним схилам. Мета підйому очевидна - широка сідловина, з ПдЗ боку якої височить плато Кестантитау (фото 83).

За годину від виходу піднімаємося на осипних сідловину перевалу (камені дійсно червонуватого кольору!) (Фото 84, 85). Знімаємо записку вже знайомої групи з т/к МДТУ імені Баумана (Москва), керівник Анучін С., від 13.07.2010.

О 8.35 починаємо спуск з перевалу Червоні Камені на ПнЗ по дрібному, дуже рухомому осипу. Спуск досить крутий (30-35°), йдемо щільною групою.

Через 350-400 м схил стає більш пологим, з'являються трав'янисті ділянки. Траверсуємо зі спуском вправо по ходу (фото 86). Через 35 хв від перевалу на трав'янистій терасі лівого берега струмка виходимо на слабку стежку. Струмок йде в неглибокий каньйон. Стежка серпантином спускається по лівому борту каньйону (фото 87) і на трав'янистій терасі втрачається.

По короткому, але крутому (до 40°) трав'янистому схилу спускаємося до річки Кестанти (1 год. 15 хв. від перевалу) і по камінню переходимо на її лівий берег (фото 88).

Продовжуємо рух вниз по лівому березі Кестанти. Незабаром стежка від урізу води

піднімається на берегову терасу і йде по ній (фото 89), огинаючи кілька крутих і глибоких трав'янистих лощин. Через це рух по стежці дуже втомлює, але внизу проглядаються круті обривисті схили зі скелями, тому продовжуємо наші «стрибки» по лощинам.

Через 1 год. після початку руху по лівому березі Кестанти стежка знову спускається до річки. Виходимо до розвилки. Одна із стежок знову траверсом піднімається на берегову терасу, інша йде уздовж берега річки.

На правому березі Кестанти - ціле скельне «місто», виліплене природою. Це масив Кумкюгенкая - стародавній згаслий вулкан. Мільйони років і два невпинних трудівника - вода і вітер, - розмили і розвіяли осадові породи, оголивши голки і куполи застиглої магми (фото 90).

*Звідти до потоку Кестанти спускається похмура ущелина. По карті вона виходить до ще одного неходженого перевалу (№ 277 по карті Голубєва) в долину Джилгісу. Але з боку Кестанти підйом явно камененебезпечний і виглядає складніше, ніж передбачувана (1 А *) категорія складності перевалу.*

Продовжуємо рух по нижній стежці вздовж русла Кестанти (фото 91).

Як незабаром з'ясувалося, більш правильним варіантом було б рухатися по верхній стежці. Вона виходить до кошу, від нього коров'ячими стежками, траверсуючи з набором висоти лівий борт ущелини Кестанти, можна вийти до перевальної сідловині Східного (Нижнього) Сакашиля більш простим шляхом.

Стежка місцями заболочена, багато ям і каміння, прихованих високою травою.

Через 1 год. 10 хв. від розвилки стежок Кестанти йде у важкопрохідний каньйон.

Стежка повертає в ущелину лівої притоки Кестанти, непомітну аж до моменту повороту (фото 92).

Стежка серпантинном піднімається по крутому високотрав'ю. Ущелина явно закінчується попереду скельними стінами. Стежка переходить на лівий берег струмка в ущелині і за 30 хв. піднімається на трав'янистий гребінь, круто набираючи висоту. Ущелина (вона дійсно тупикова) залишається внизу.

Перетинаємо в Пн напрямку трав'янисту круту балку з пересохлим струмком, і стежка підносить неприємний сюрприз, явно йдучи траверсом вниз, на Пн, по каньйону Кестанти.

По малопомітним коров'ячим стежкам, поступово набираючи висоту, знову (але вже вище) перетинаємо трав'янисту лощину. Розвідка її Пд гребеня показала, що наступна ущелина виходить до нашого перевалу, але підніматися краще «нашою» лощиною - її схили більш пологі. Майже одночасно з поверненням розвідки нас накриває потужна грозова хмара. Йдемо з гребеня назад, в балку. Недалеко від сухого русла струмка у високій траві знаходимо відносно рівну площадку. Одночасно з першими краплями дощу розтягуємо тент. Потужна злива з різкими поривами вітру і градовими зарядами (розміри градин до 1 см!) тривала несподівано довго - майже 2 години!

Після закінчення дощу підніматися по крутих трав'янистих схилах було б небезпечно. У сухому руслі з'явився струмок, і на маленькому, нерівному, зарослому кропивою та будяками, майданчику біля покинутого коша в 19.00 ставимо табір (фото 93).

Ходовий час 5 год 45 хв

Перепад висот +774 м

Кілометраж 10,6 км

- 1430 м

28.07.10

Долина ріки Кестанти - перевал Сакашиль Нижній (1А, 3081 м) - ріка Сакашильсу - ріка Герхожансу - місто Турниауз.

Вранці ясно, сонячно. Після обіду - мінлива хмарність.

Вихід в 6.05. Піднімаємося по лівому схилу крутої трав'янистої лощини на З. Слабка стежка майже одразу губиться, підніматися по крутому (25-30°) схилу в густій високій траві досить складно (фото 94). За 50 хв. піднімаємося на правий по ходу гребінь лощини, продовжуємо підйом по стежці, що йде по гребеню. Ще через 20 хв. піднімаємося до великого пологого майданчика у верхів'ях «нашої» лощини.

Проходимо невеличке озерце, покинутий кіш. За 10 хв. від залишків коша по слабкій стежці виходимо на Пн схил долинки, у верхів'ях якої - перевал Сакашиль Нижній (фото 95).

На протилежному схилі помітна стежка, що піднімається до перевалу. Швидше за все, йде вона від коша, куди можна було піднятися вчора від річки Кестанти.

Стежка швидко втрачається, продовжуємо підйом по крутому (35-40°) трав'янистому схилу з виходами осипів. Досить складний підйом (фото 96) займає 1 год. 20 хв. від виходу на гребінь, і в 9.30 ми піднімаємося на останній у цьому поході перевал Сакашиль Нижній (Східний) (фото 97). Зняли записку групи з т/к МДТУ імені Баумана (Москва), керівник Анучін С., Від 12.07.2010. (Записки цієї ж групи ми зняли на перевалах Червоні Камені і Джилгі).

У перевальній записці зазначено, що напередодні підйому на перевал, під час ночівлі в долині Сакашильсу, групу пограбували четверо місцевих жителів (забрали мотузку і систему з карабінами)!

Сідловина перевалу широка, рівна і полого. Причому в 3 частині сідловини ми знайшли діюче джерело!! З перевалу вже видно долина Баксана. Вірніше, відвали молібденових копалень над Тирниаузом. Спускаємося на ПнЗ по нескладному трав'янисто-осипному схилу (фото 98). Через 20 хв. переходимо на правий схил струмка, що стікає з перевалу, і по некрутому гребеню ще за 25 хв. спускаємося в долину Сакашильсу. Долина вирівняна древнім льодовиком, стежка правого берега, по якій ми йдемо, звивається між зарослими травою моренними валами (фото 99). Після досить великої лівої притоки - річки Хуналичат, долина Сакашильсу звужується.

В одній з балок перетинаємо свіжий (ймовірно, він зійшов після вчорашньої зливи) сіль. Обійти його важко, тому, дотримуючись обережності, перетинаємо вже трохи затверділий язик селю в його самій вузькій (25-30 м) частини. Через 1 год. 35 хв. від початку спуску з перевалу на вершині одного з пагорбів проходимо триангулятор (фото 100).

Біля цього пагорба Сакашильсу розливається на декілька рукавів. Так як далі лівий берег річки виглядає більш простим для руху, по камінню переходимо ріку, продовжуємо рух по довгій береговій терасі, поступово піднімаючись від води. Через 30 хв. від броду долина розширюється - зліва підходить великий приток - річка Ачікансу (фото 101). З'являються острівці лісу.

Через 1 год. 20 хв. від броду потрапляємо у глухий кут, утворений злиттям Сакашильсу і Ачікансу. На правому березі Сакашильсу видніється заросла дорога, що траверсує крутий трав'янистий схил. Дорога починається десь біля річки, в заростях листяного криволісся. На нашому, лівому, березі знаходимо залишки коша і дороги, що спускається до річки. Проте пройти 300-400 м по ній було не просто: шлях суцільно заріс 2-3 метровою кропивою!

Але, пробившись до русла річки, ми виявили капітальний дерев'яний міст, хоча і в дуже плачевному стані. Переходимо по ньому на правий берег річки. У 30 м нижче мосту (там автомобільний брід) починається стара ґрунтовка. Йдемо по ній вниз за течією, через 25 хв. руху дорога знову перетинає річку. Мосту немає, тому переходимо Сакашильсу вбхід трійками (фото 102).

Загальна ширина річки - близько 20 м. Ширина основного струменя - 5-6 м. Швидкість течії в останньому - 2,5-3 м/с, глибина - 0,7 м.

Але це не всі водні процедури на сьогодні - щоб потрапити на лівий берег Герхожансу, ми повинні перетнути ще один приток Сакашильсу - річку Каярта. Через 5 хв. після броду виходимо до останньої і найскладнішою за весь похід переправи.

Судячи з усього, десь у верхів'ях Каярти пройшов потужний сель. Річка перетворилася на коричневий бурхливий потік, біля води виразно чути гул каменів, що перекочує вода (фото 101). Перехід убрід неможливий. На щастя, через потік перекинуто хисткий місток з декількох тонких колод. Пройти по ньому (а тим більше з рюкзаком) складно і небезпечно.

Обв'язуємось, кріпимо перила за великий надійний валун. На іншому березі

перила кріпити не за що, доводиться утримувати в руках (фото 103). Рюкзаки переправляємо по перилах окремо від учасників (фото 104). Весь процес переправи займає годину. Ще за годину по ґрунтовій дорозі виходимо на знайомий відріг над Тирнаузом (ми ночували тут в день приїзду). Проблеми з відсутністю води звично вирішуються в магазині, резервний запас газу дає можливість гарячої вечері. Завтра вранці на нас чекає замовлений транспорт до П'ятигорська. Активна частина маршруту завершена.

Ходовий час 8 год 30 хв

Перепад висот +816 м

Кілометраж 14,5 км

- 1785 м

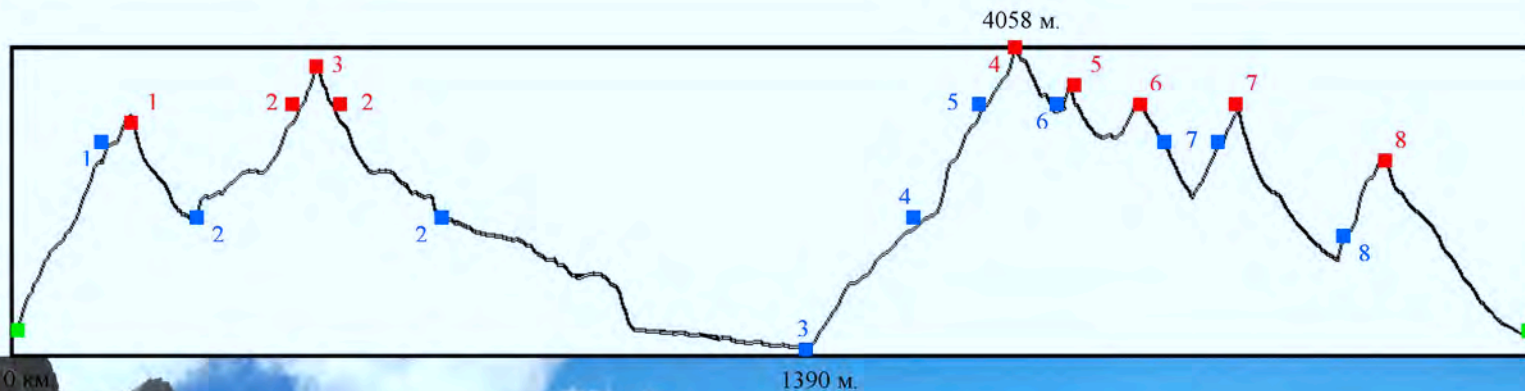
Загальний ходовий час 57 год 50 хв **Загальний кілометраж 103,3 км**

Загальний перепад висоти + 8312 м

- 8499 м

Висотний профіль
маршруту

■ 1 перевал Силтра 3441 м.; ■ 2 перевал Джикаугенкез 3557 м.; ■ 3 гора Чаткара 3914.5 м.; ■ 4 перевал Каярта Південна 4058 м.; ■ 5 перевал Саринтау 3761 м.; ■ 6 перевал Джілгі 3592 м.; ■ 7 перевал Червоні камені 3492 м.; ■ 8 перевал Сакашль Нижній 3081 м..

■ 1 Озеро Силтранкель 3190 м.; ■ 2 ріка Субаши 2530 м.; ■ 3 гирло ріки Тютюсу 1390 м.; ■ 4 межа лісу на річці Тютюсу 2380 м.; ■ 5 ночівлі Орелю 3300 м.; ■ 6 верхів'я ріки Кенчат 3600 м.; ■ 7 верхів'я ріки Джилгісу 3180 м.; ■ 8 долина ріки Кестанти 2250 м..

Радіальні виходи на вершину Чаткара та на розвідку ущелини Джилгісу показані повністю.

ΦΟΤΟΖΒΙΤ

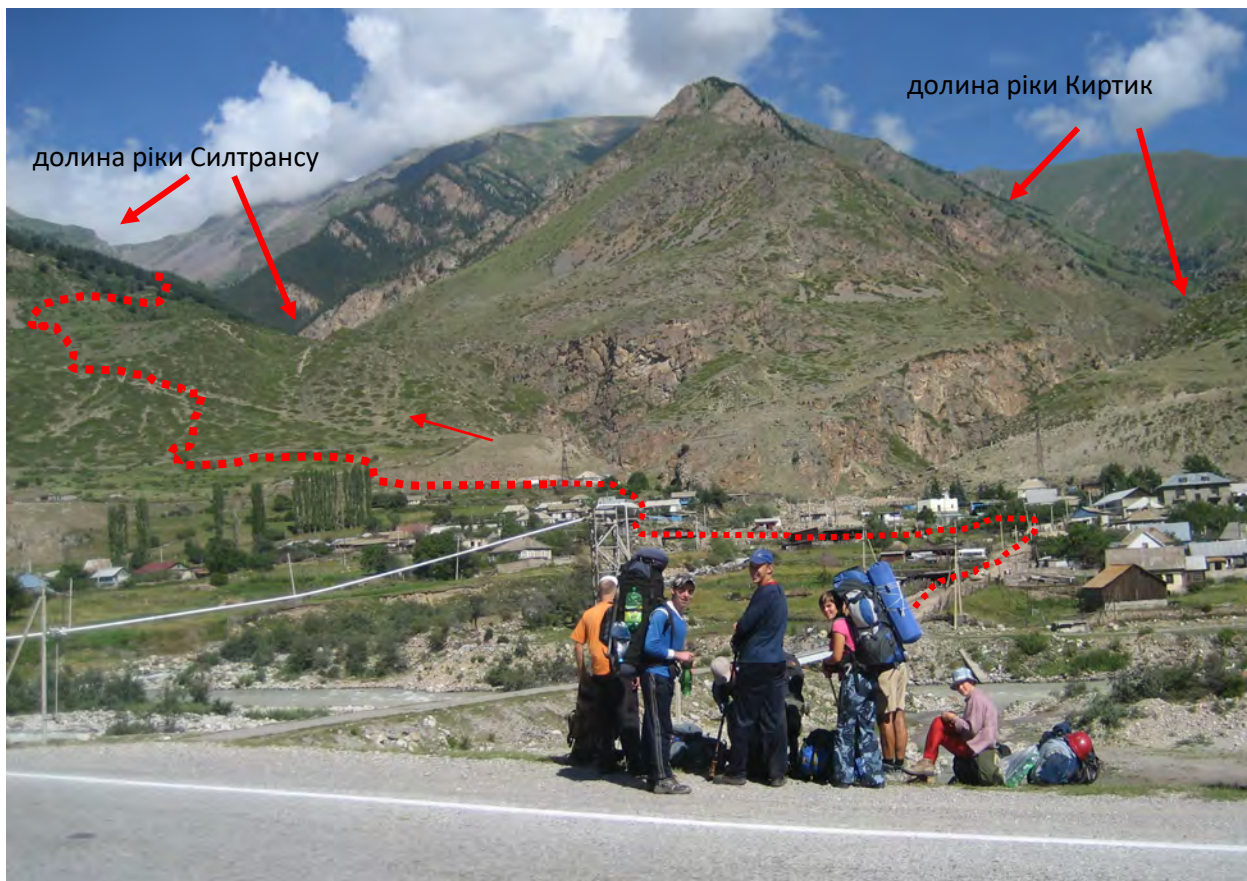

Фото 1. Початок маршруту. Селище Верхній Баксан.

Фото 2. Гирлова ступінь долини Баксана.

Фото 3. Гирлова ступінь долини Баксана. Внизу - селище Верхній Баксан.

Фото 4. На кордоні лісу в долині річки Силтрансу.

Фото 5. Початок підйому на другу ступінь долини Силтрансу. Червоний трикутник - місце зйомки фото 4.

Фото 6. Озеро Силтранкель.

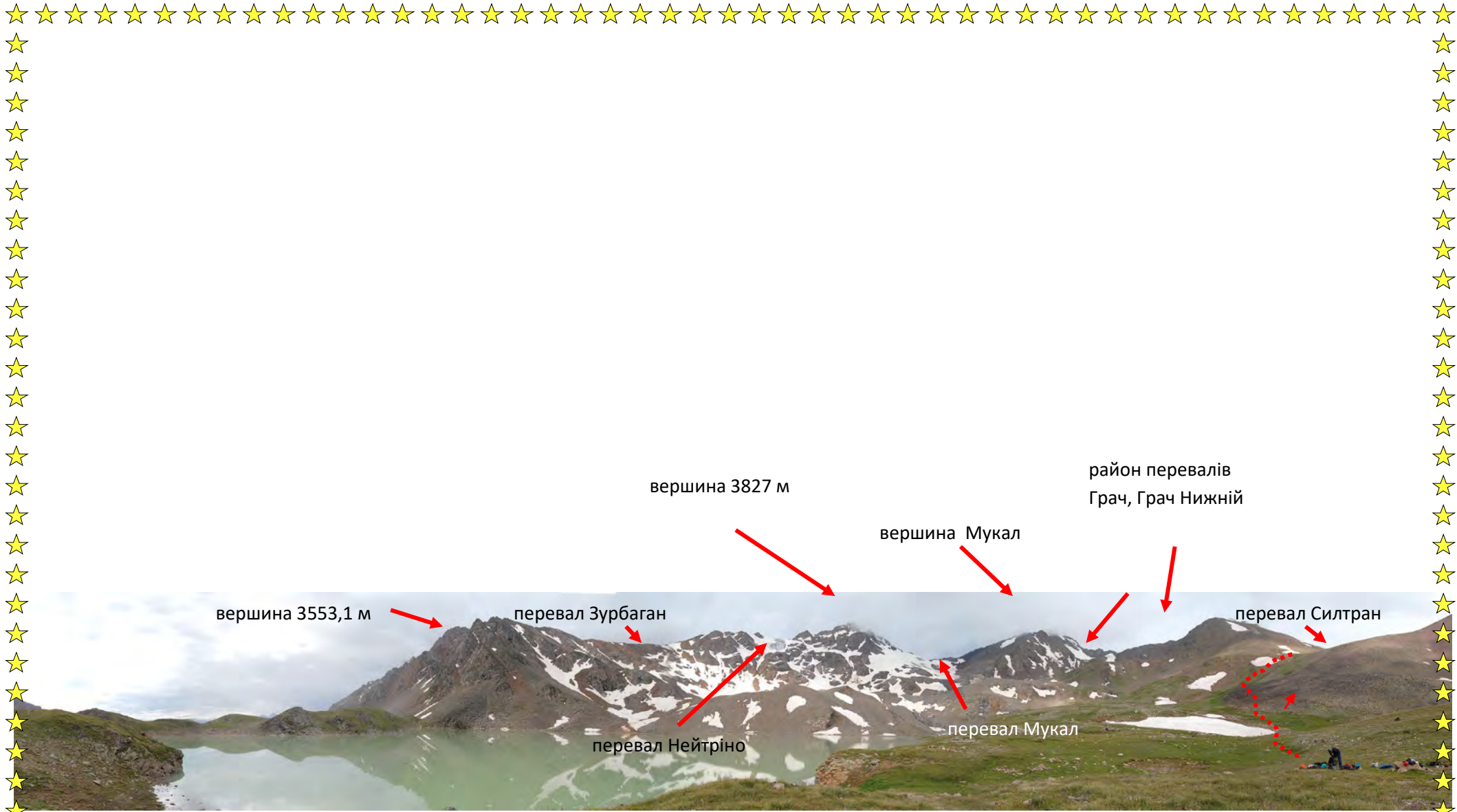

Фото 7. Панорама озера Силтранкель.

Фото 8. Вид с перевала Силтран в бік озера Силтранкель.

Фото 9. Початок спуску в долину Мукала.

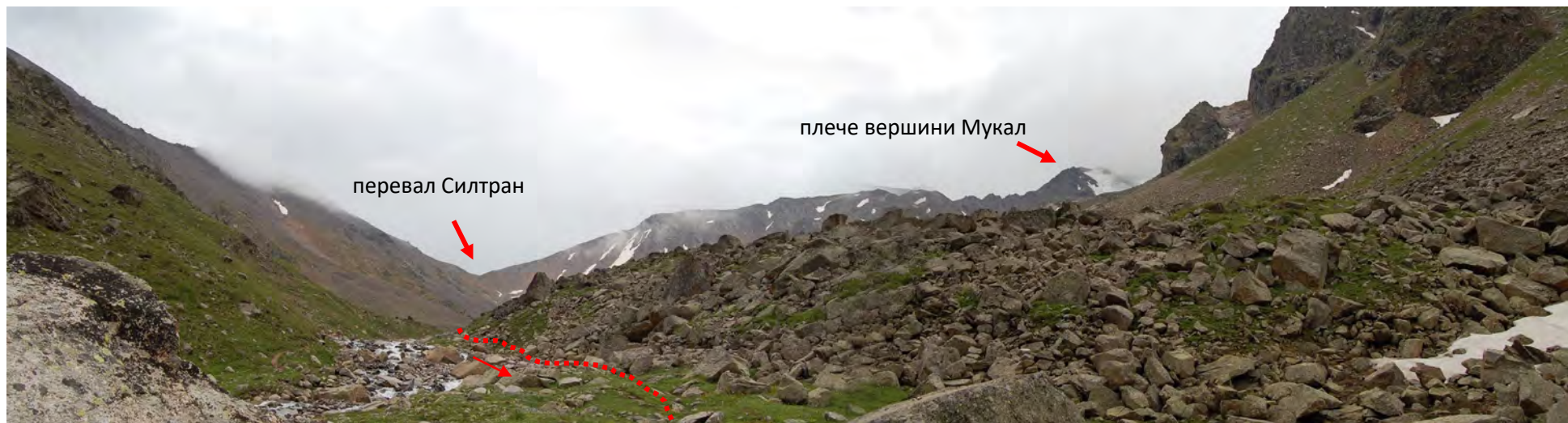

Фото 10. Висяча долина Мукала. Вид в бік перевалу Силтран.

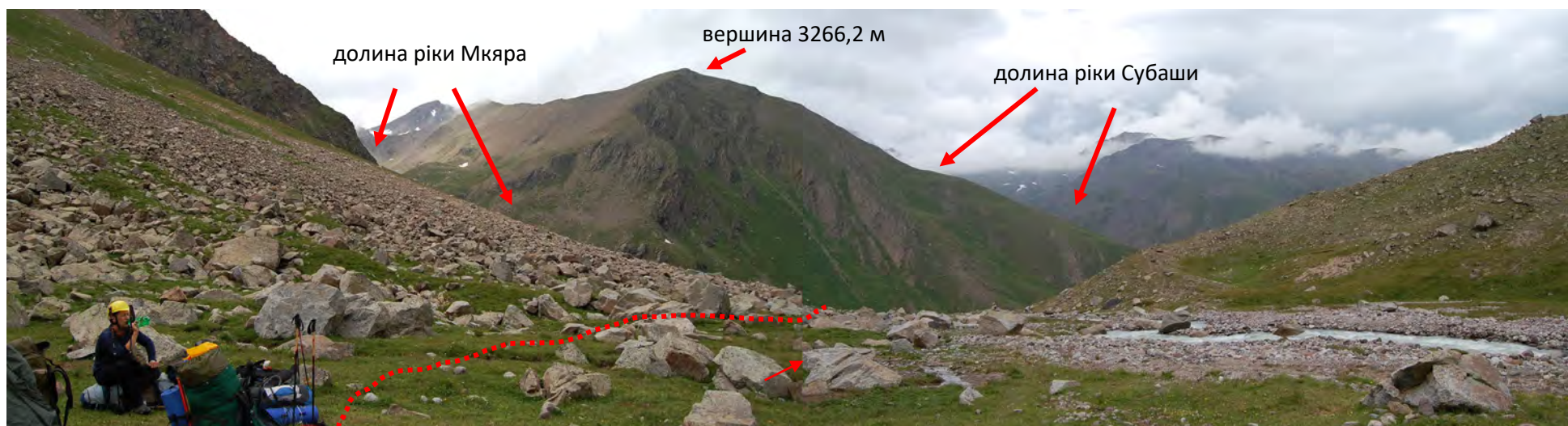

Фото 11. Висяча долина Мукала. Вид на долини рік Мкяра, Субаши.

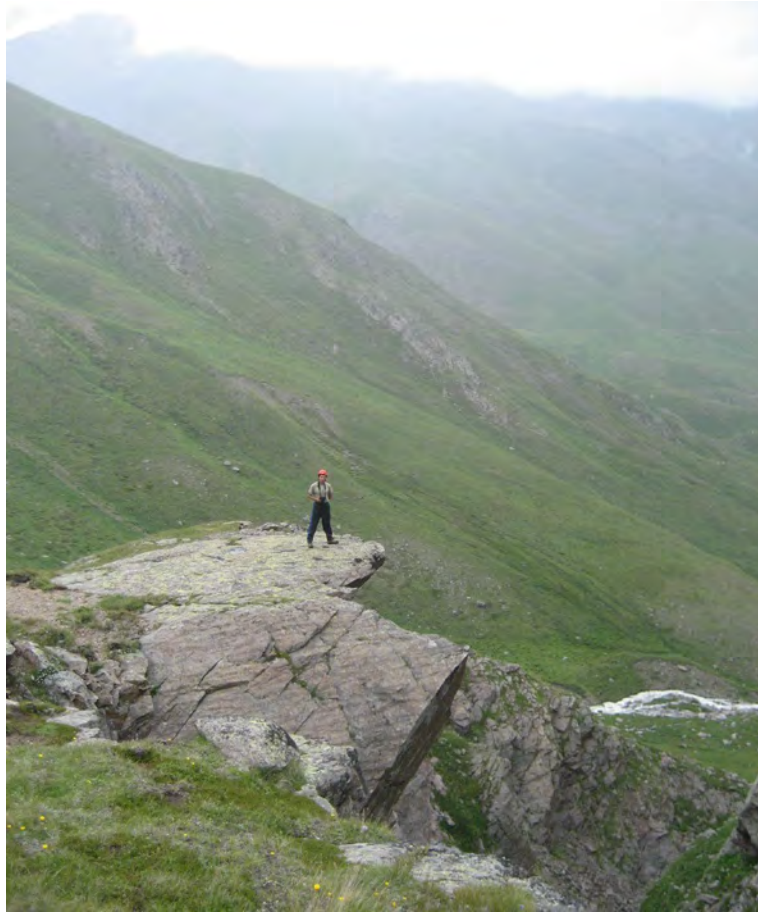

Фото 12. Каньон на річці Мукал.

Фото 13. Спускаємося до злиття Мукалу та Мкяри.

Фото 14. Брод через ріку Мкяра.

Фото 15. Вниз по долині ріки Мкяра.

Фото 16. Дорога в долині Субаши.

Фото 17. Продовжуємо підйом долиною річки Субаши по стежці.

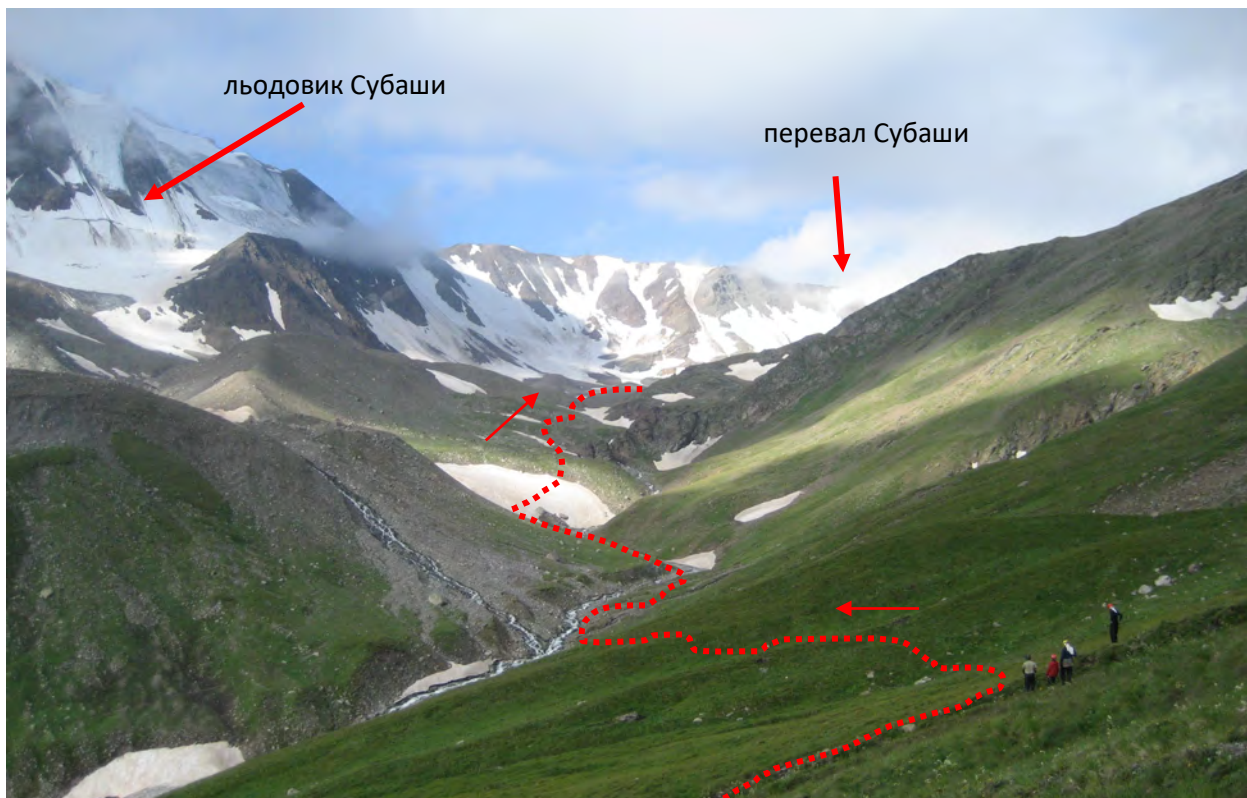

Фото 18. Спускаємось к руслу річки Субаши.

Фото 19. Цирк верхів'їв річки Субаши.

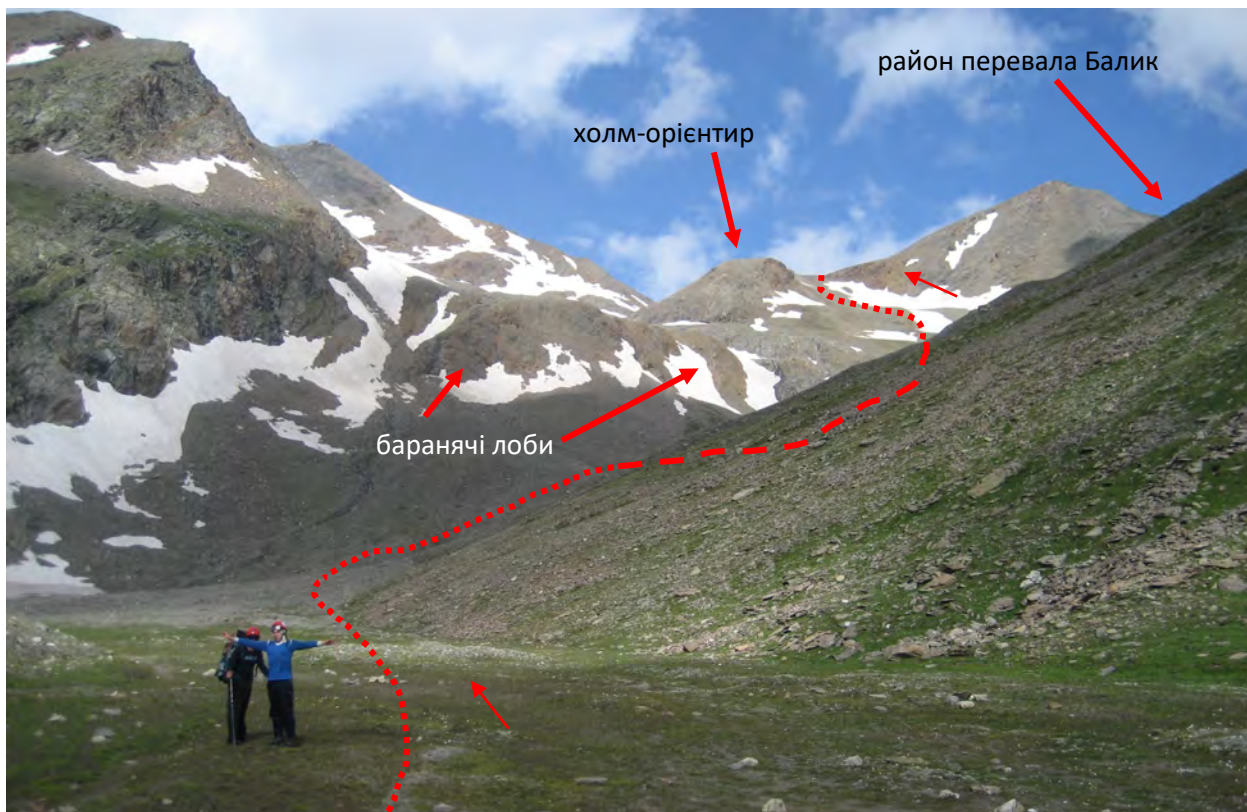

Фото 20. «Аеродром» у витоках ріки Субаши.

Фото 21. Піднімаємося по кам'янистій балці в обхід баранячих лобів.

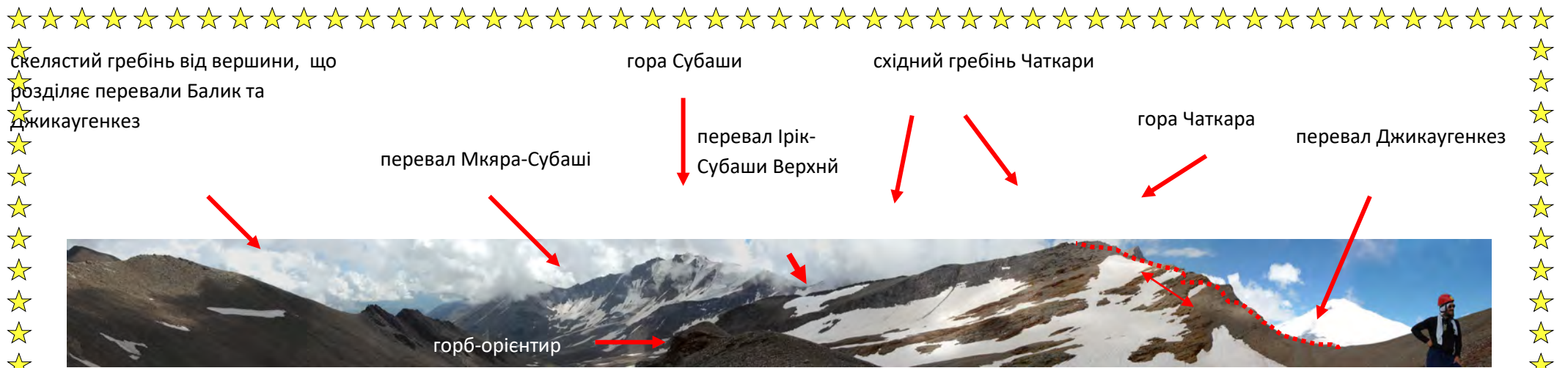

Фото 22. Панорама з перемички гребеня перед перевалом Джикаугенкез. Путь підйому та спуску до перемички східного гребеня Чаткари.

Фото 23. На перевалі Джикаугенкез.

Фото 24. На перевалі Джикаугенкез. На задньому плані - Ельбрус і перевал Ірікчат.

Фото 25. Початок підйому на Чаткару. Червоний трикутник - місце і напрям зйомки фото 22.

Фото 26. Перемичка в гребені, звідки була знята записка москвичок.

Фото 27. Крутий осип на підйомі до Чаткари.

Фото 28. На вершині Чаткара. На задньому плані - Ельбрус у хмарах, нижня частина Ачкерьякольського лавового потоку, перевал Ірікчат.

Фото 29. Спуск до перевалу Джікаугенкез.

Фото 30. Долина Киртика в районі злиття з Улуесенчі.

Фото 31. Спускаємось з ущелини Киртику в селище Верхній Баксан.

Фото 32. В Баксанській долині.

Фото 33. Мост перед злиттям Баксана і Тютюсу.

Фото 34. Місток через ріку Тютюсу.

Фото 35. Обхід затопленої ділянки дороги в долині річки Тютюсу.

Фото 36. Перехід по містку на правий берег Тютюсу.

Фото 37. Водоспад на правому притоці Тютюсу.

Фото 38. Верхів'я долини річки Тютюсу.

Фото 39. Табір на межі лісу в долині Тютюсу.

Фото 40. Висяча долина Тютюсу.

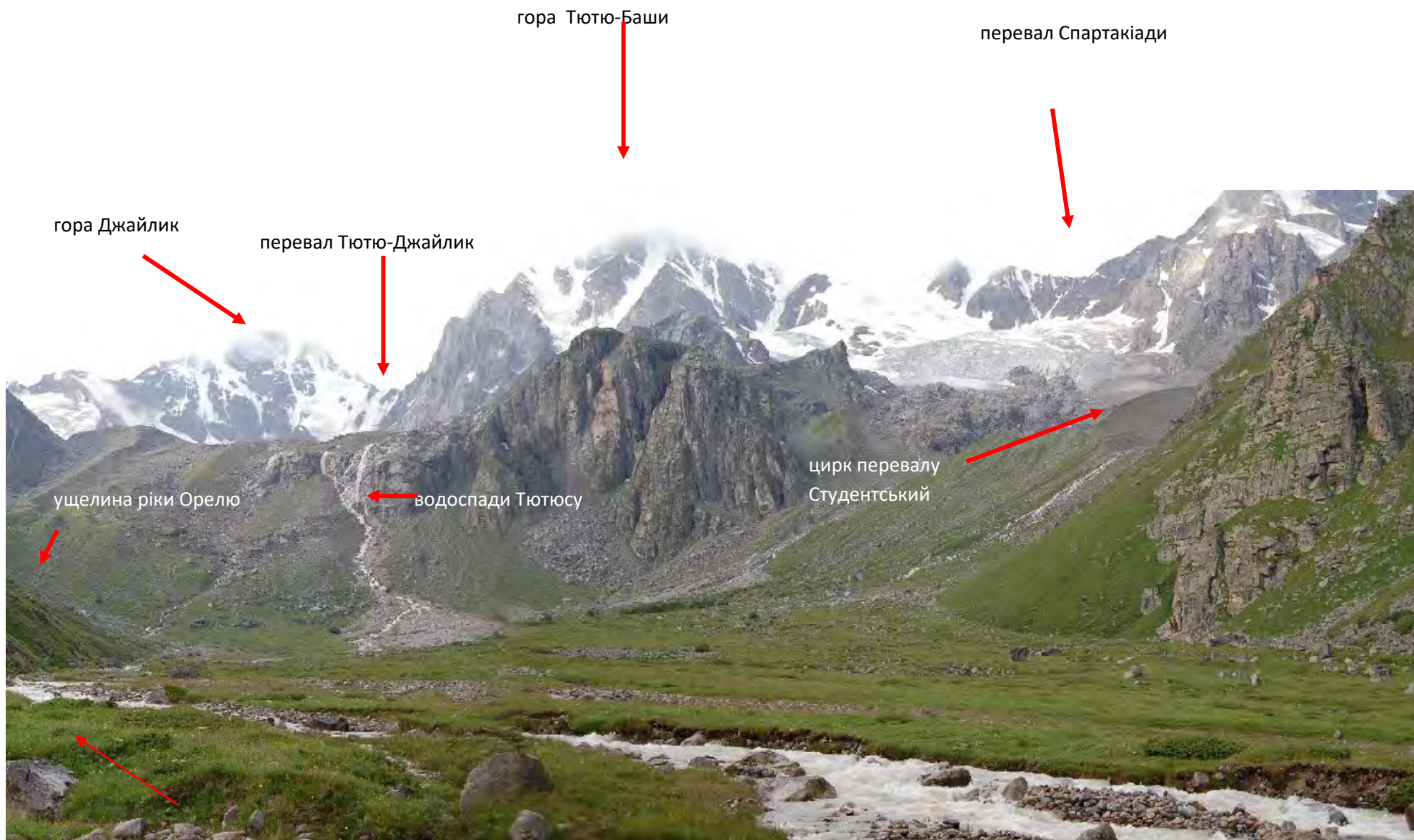

Фото 41. Панорама верхів'їв річки Тютюсу.

Фото 42. Проходимо правий приток Орелю і гребінь зі скельними виходами.

Фото 43. Починаємо підйом до висячої долини Орелю.

Фото 44. Підйом до висячої долині Орелю.

Фото 45. Висяча долина ріки Орелю.

Фото 46. «Ночівлі Орелю нижні». Фото ранкових зборів.

Фото 47. Підйом до верхніх ночівель.

Фото 48. Підходимо до льодовика Західна Каярта.

Фото 49. Підйом по відкритій частині льодовика.

Фото 50. Закрита частина льодовика Західна Каярта.

Фото 51. Спускаємося з льодовика на схил хребта.

Фото 52. Рухомий осип на підйомі до перевалу.

Фото 53. Жандарм перед перевалом обходить зверху.

Фото 54. Після жандарма - короткий спуск на перевал.

Фото 55. Вид з перевалу Південна Каярта у бік льодовика Західна Каярта.

Фото 56. Вид з перевалу Південна Каярта у бік долини річки Кенчат.

Фото 57. Обходимо озеро під перевалом.

Фото 58. Осипний гребінь між долиною Кестанти зліва і безіменним леднічком праворуч.

Фото 59. Льодовикова «лощина».

Фото 60. Перегин, за яким починається камененебезпечний схил. Червоний трикутник - місце ночівлі 24-25.07.10. Жовті стрілки - лінія можливого каменепаді.

Фото 61. Камененебезпечний схил знизу.

Фото 62. Бівак на озері в цирку річки Кенчат.

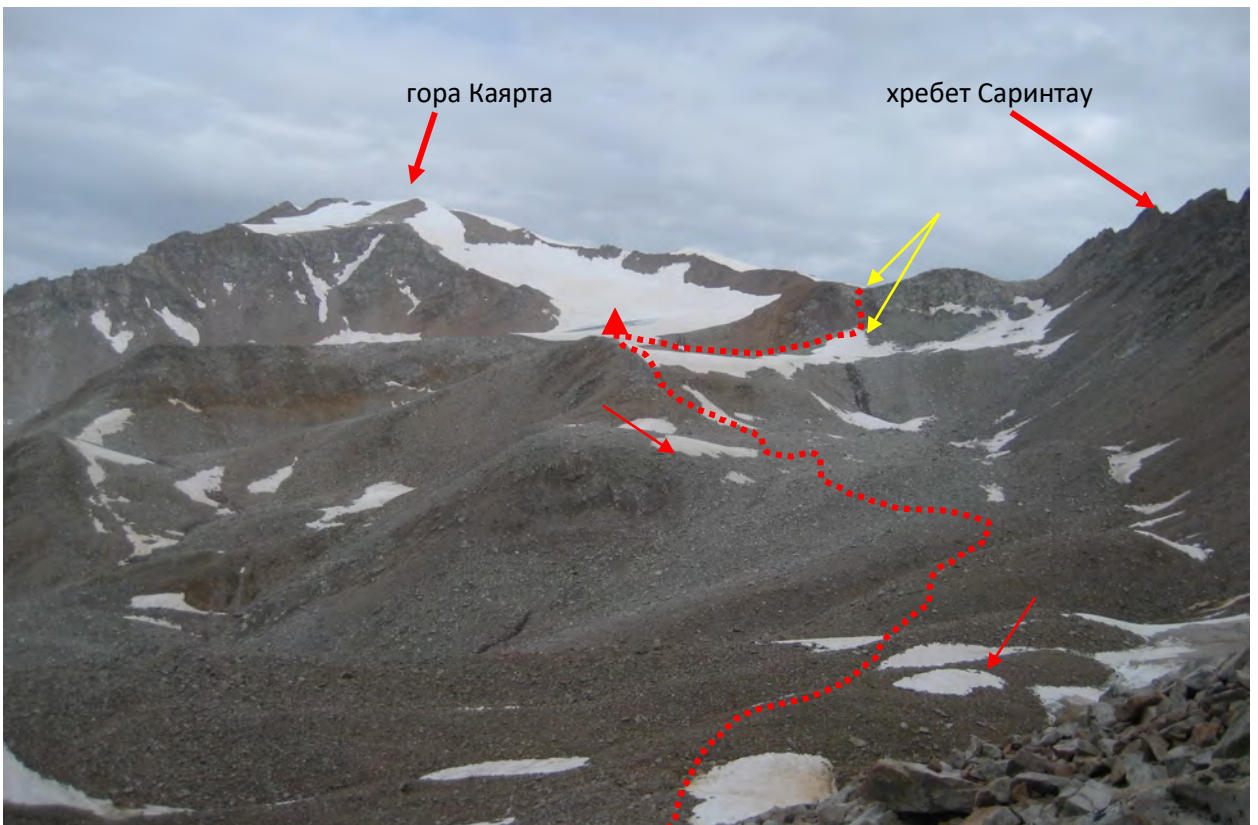

Фото 63. Верхній цирк річки Кенчат (фото зі схилу хребта Саринтау). Червоний трикутник - місце ночівлі 24-25.07.10. Жовті стрілки - крутий камененебезпечний осип на спуску з Південної Каярти.

Фото 64А. На перевалі Саринтау. Вид на верхів'я ріки Кенчат.

Червоний трикутник – місце ночівлі 24-25.07.10

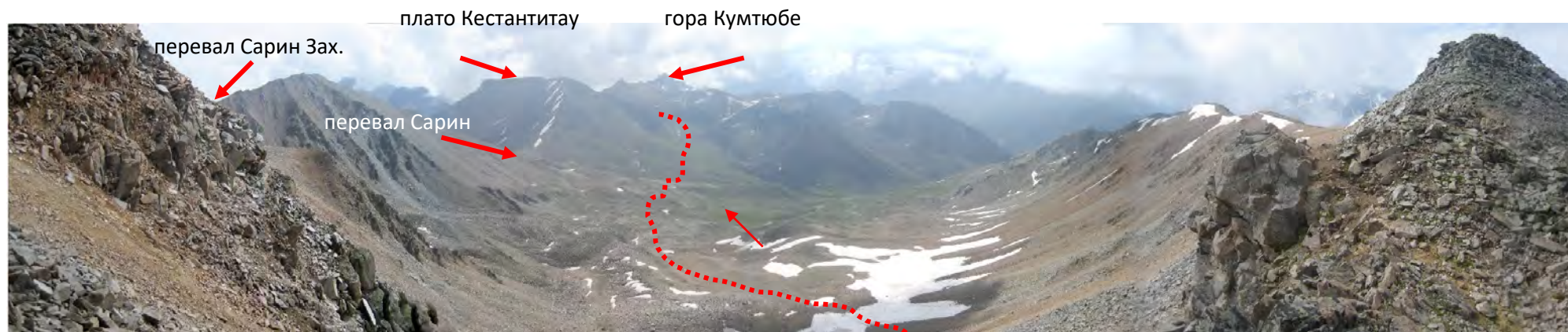

Фото 64Б. На перевалі Саринтау. Вид на верхів'я ріки Саринсу.

Фото 65. Початок спуску з перевалу Саринтау.

Фото 66. Спускаємося в цирк перевалу Сарин.

Фото 67. В цирку перевала Сарин.

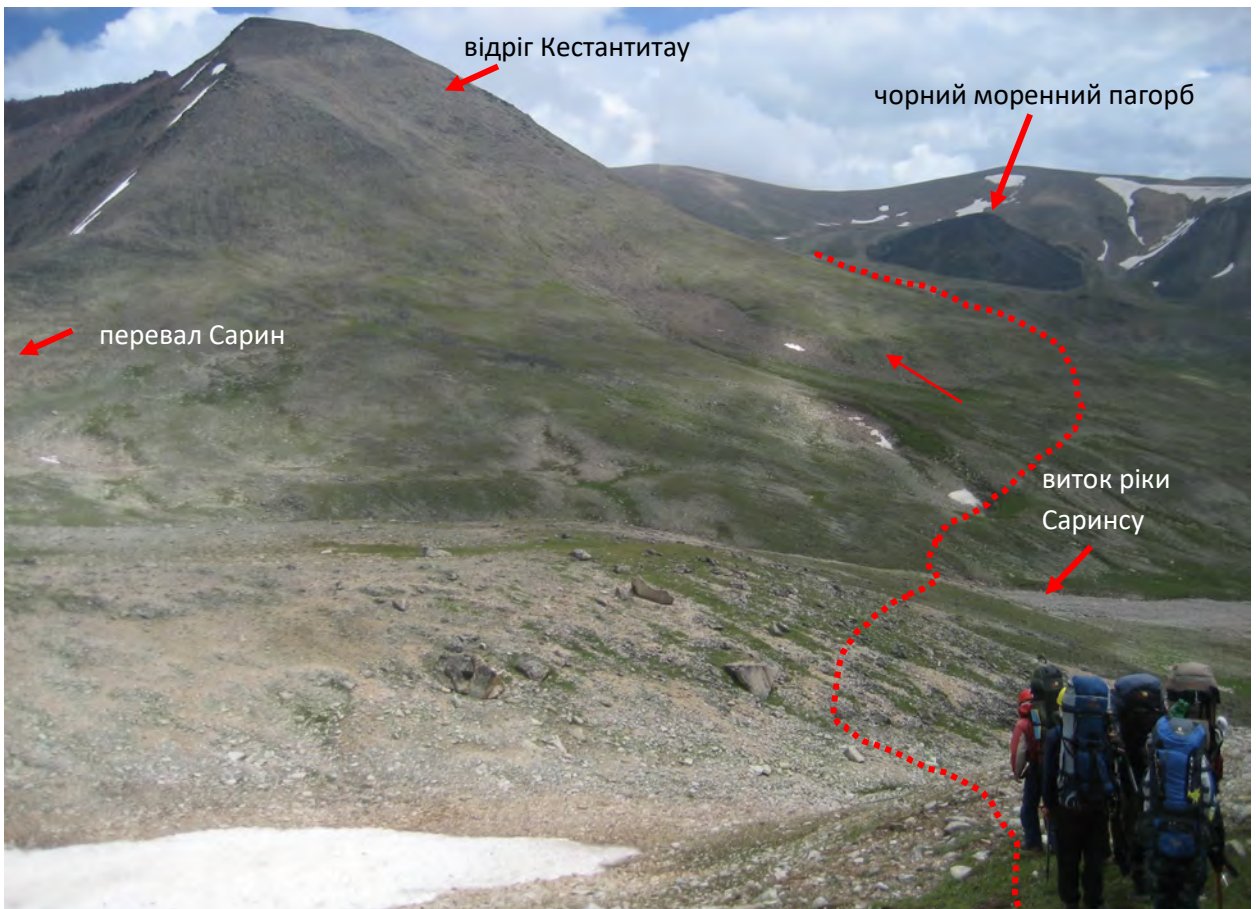

Фото 68. Попереду – виток Саринсу.

Фото 69. Вихід на перевал Джилгі.

Фото 70. Вид з перевалу Джилгі на долину річки Джилгісу.

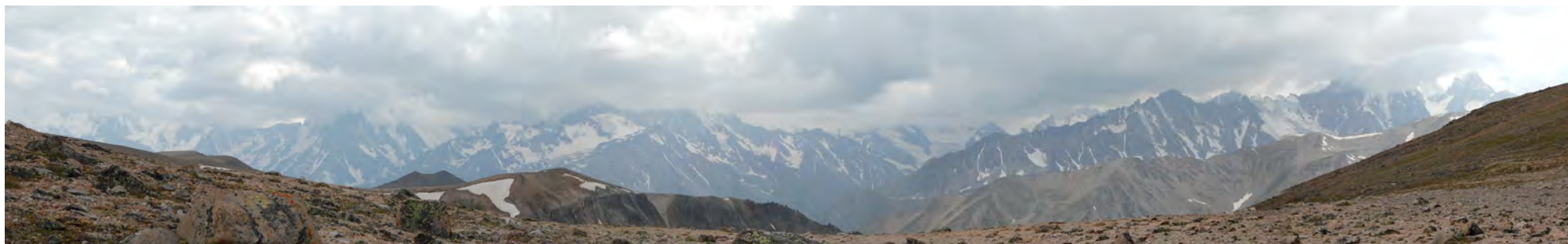

Фото 71. Вид з перевалу Джилгі у бік ріки Саринсу.

Фото 72. Обходимо льодовик на спуску з перевалу Джилгі. Жовтий трикутник - місце зйомки фото 73.

Фото 73. Обходимо льодовик на спуску з перевалу Джилгі. Жовтий трикутник - місце зйомки фото 74.

Фото 74. Витоки ріки Джилгісу.

Фото 75. Трав'яниста тераса. Нижче Джилгісу йде в каньйон. Червоний трикутник - місце ночівлі 25-27.07.10.

Фото 76. Табір на береговій терасі річки Джилгісу.

Фото 77. Вертоліт в руслі Джилгісу.

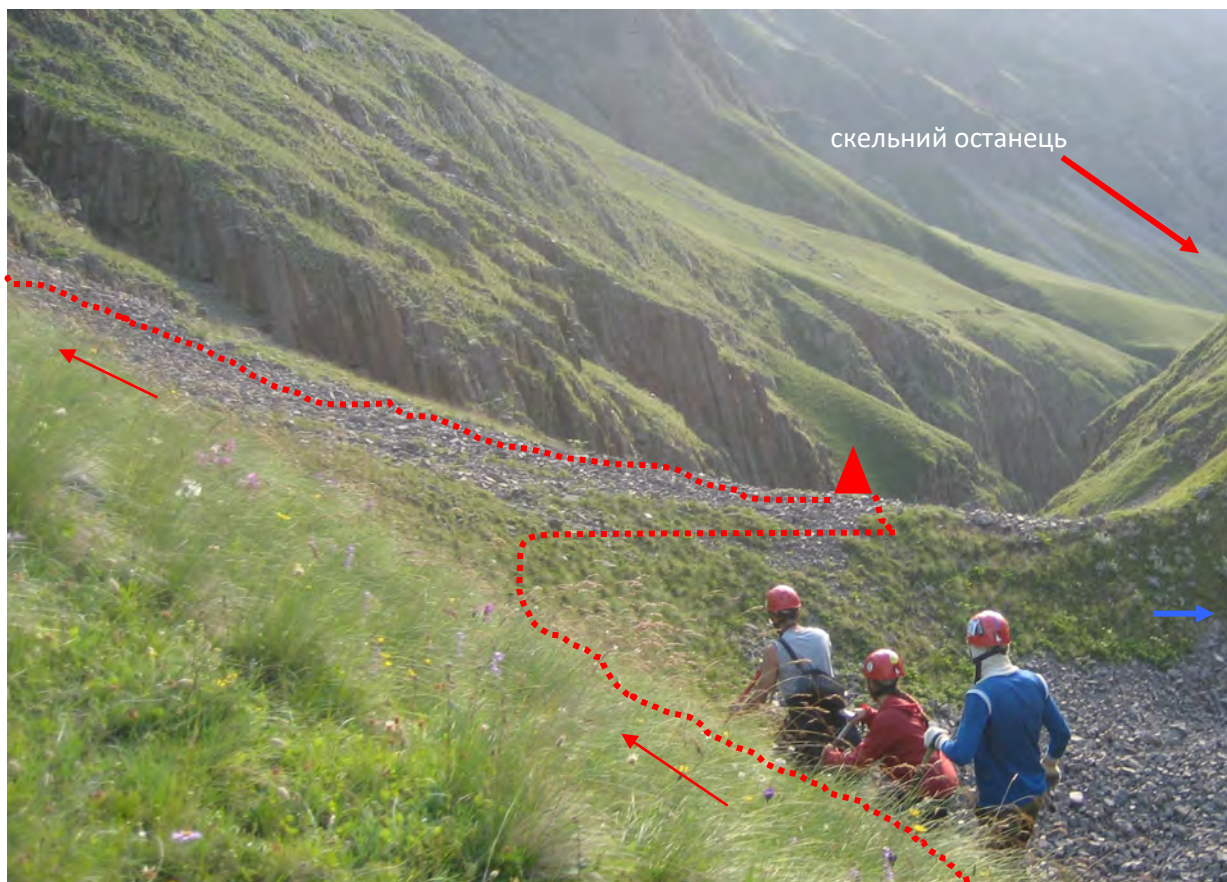

Фото 78. Початок каньйону Джилгісу. Червоний трикутник - місце зйомки фото 79.

Фото 79. Каньон ріки Джилгісу.

Фото 80. Починаємо підйом в обхід скельних виходів.

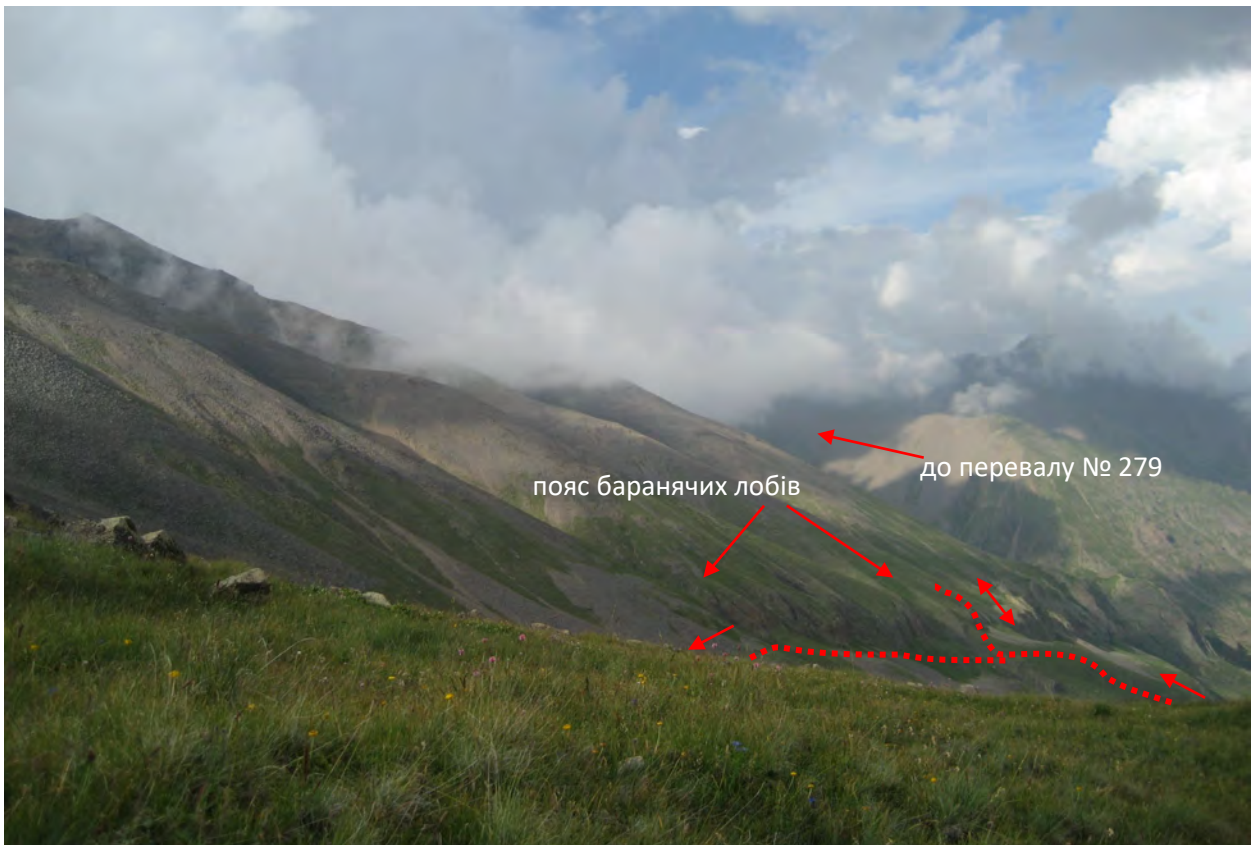

Фото 81. Розвідка підходів до перевалу № 279 (фото з місця ночівлі).

Фото 82. Повертаємося до табору.

Фото 83. Підйом на перевал Червоні Камені.

Фото 84. На перевалі Червоні Камені. Вид на долину річки Джилгісу.

Фото 85. Панорама верхів'їв річки Кестанти з перевалу Червоні Камені.

Фото 86. Початкова частина спуску з перевалу Червоні Камені.

Фото 87. Стежка до ріки Кестанти.

Фото 88. В долині Кестанти.

Фото 89. Стежка на береговій терасі.

Фото 90. Масив Кумкюгенкая

Фото 91. Продовжуємо спускатися по річці Кестанти.

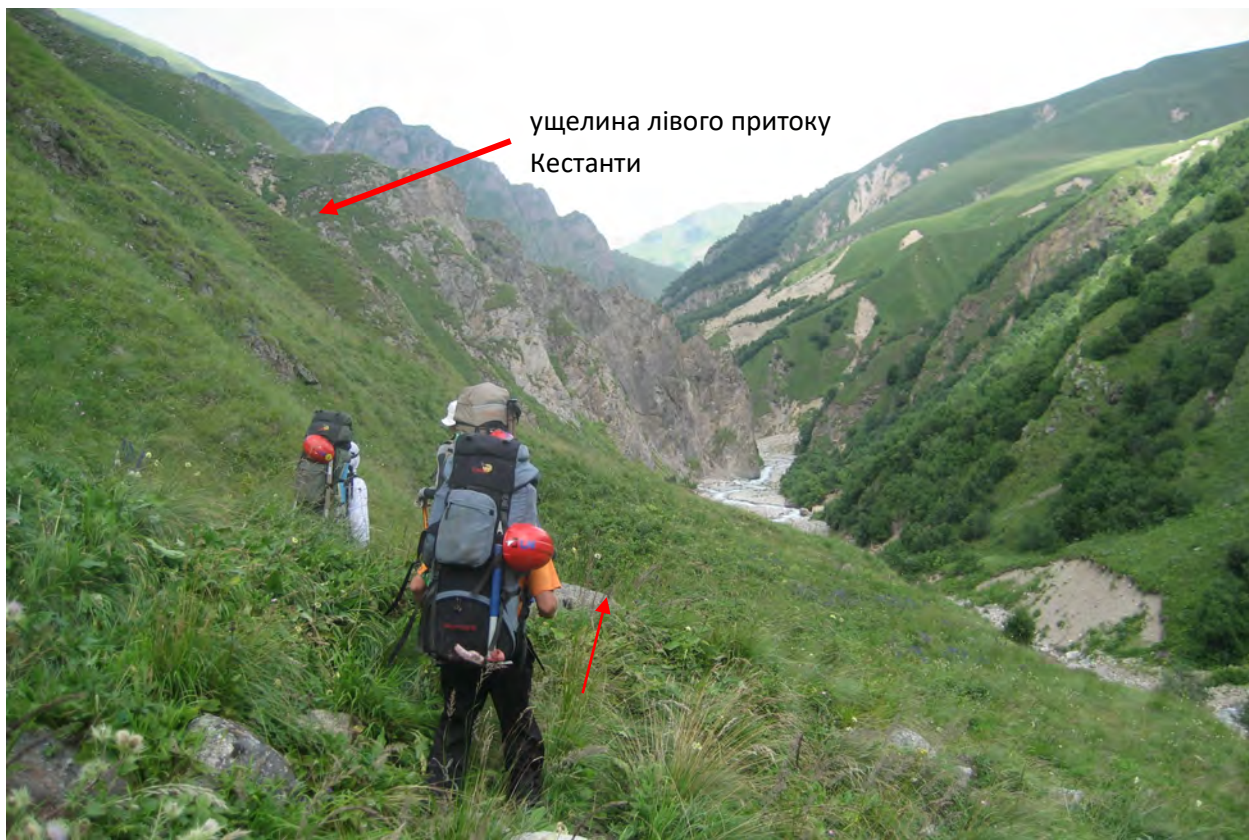

Фото 92. Початок каньйону Кестанти.

Фото 93. Вид на Устур та Кумкюгенкаю з місця ночівлі.

Фото 94. Підйом трав'янистою лощиною.

Фото 95. На гребені, що веде до перевалу.

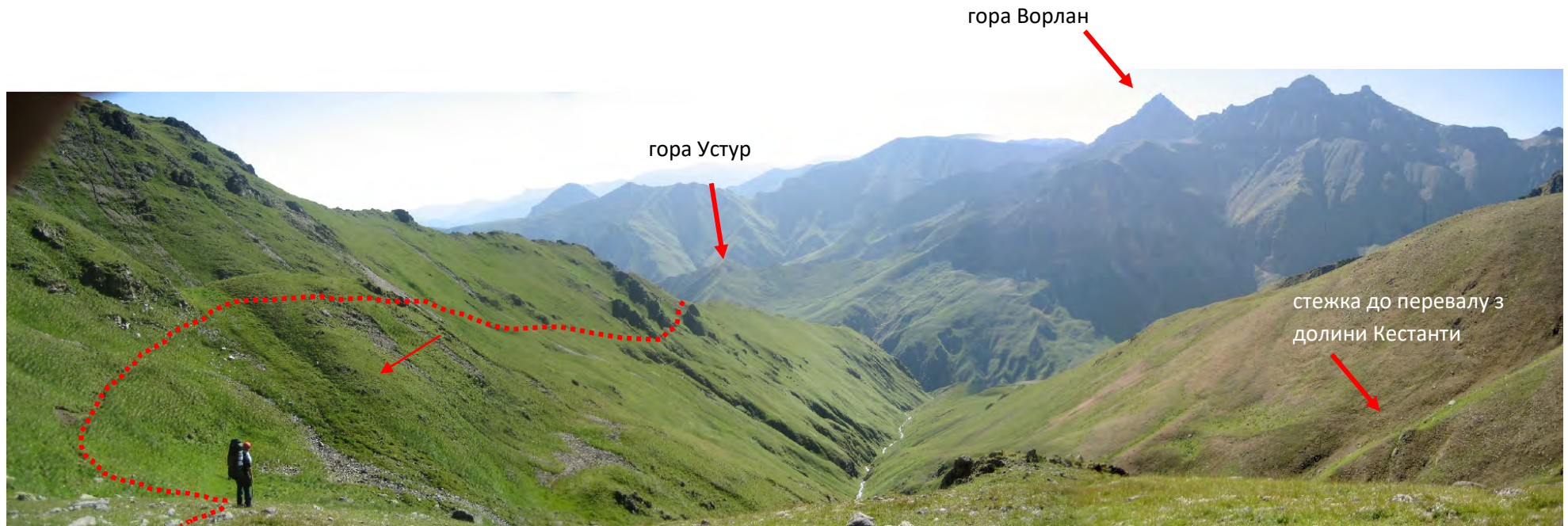

Фото 96. Ущелина, яку замикає Сакашиль Нижній.

Фото 97. Вид с перевала Сакашиль Нижній на долину ріки Кестанти.

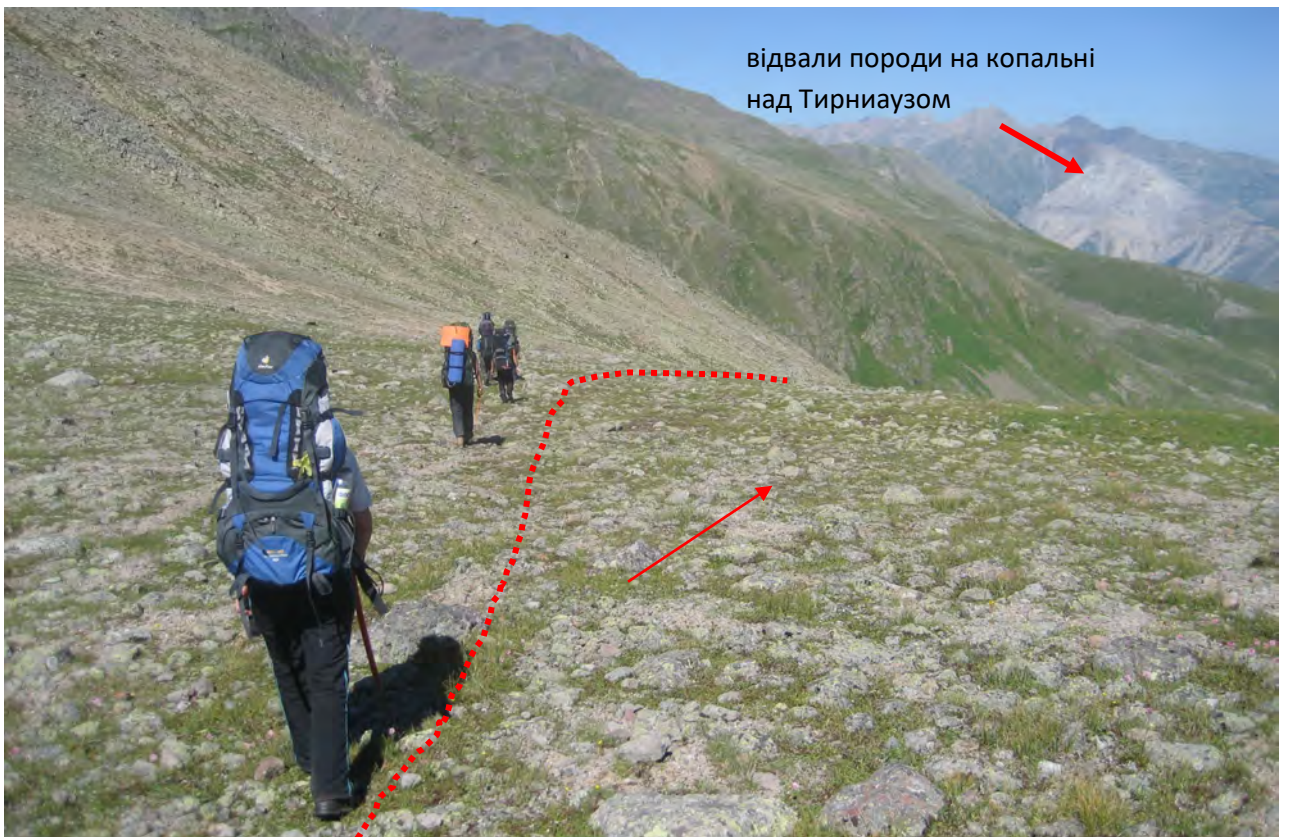

Фото 98. Починаємо спуск з перевалу.

Фото 99. В долині Сакашильсу.

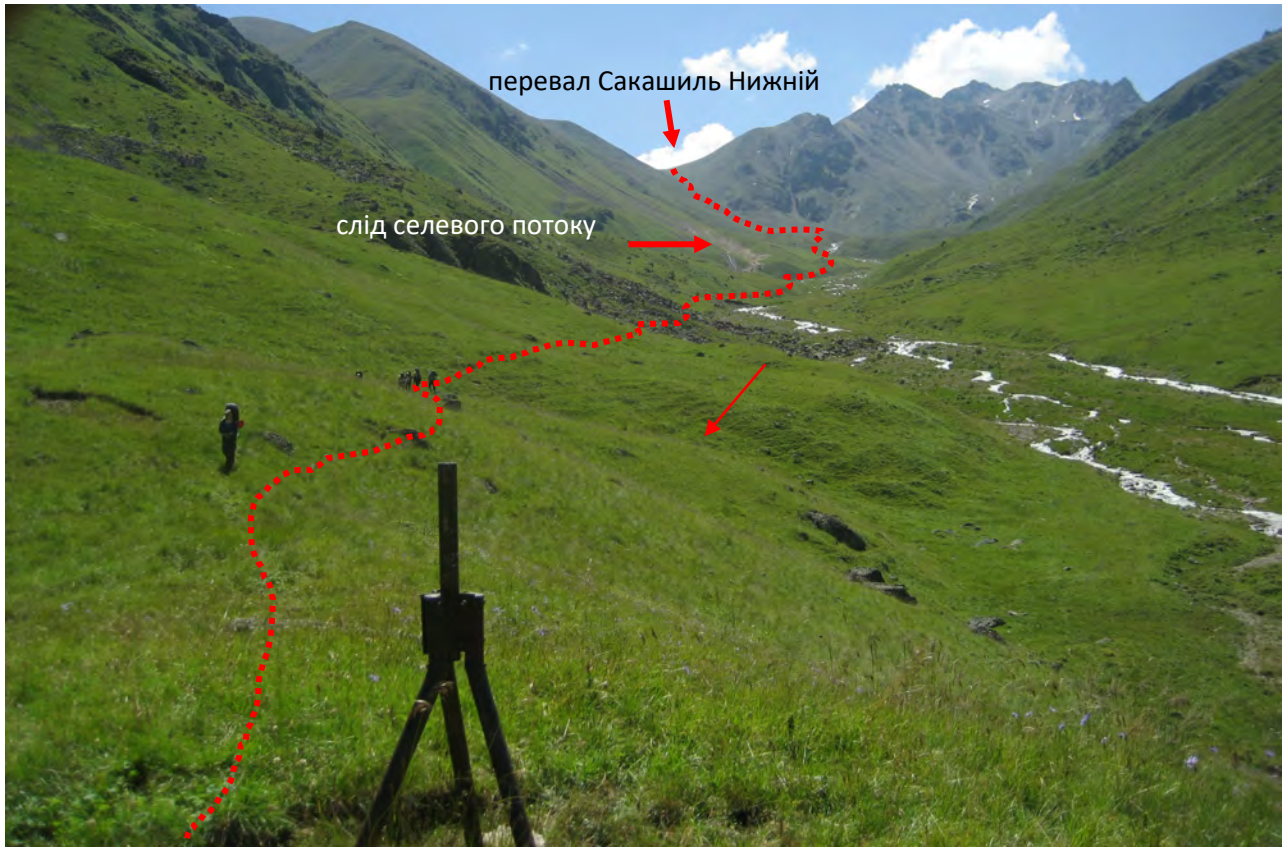

Фото 100. Триангулятор на вершині моренного пагорба.

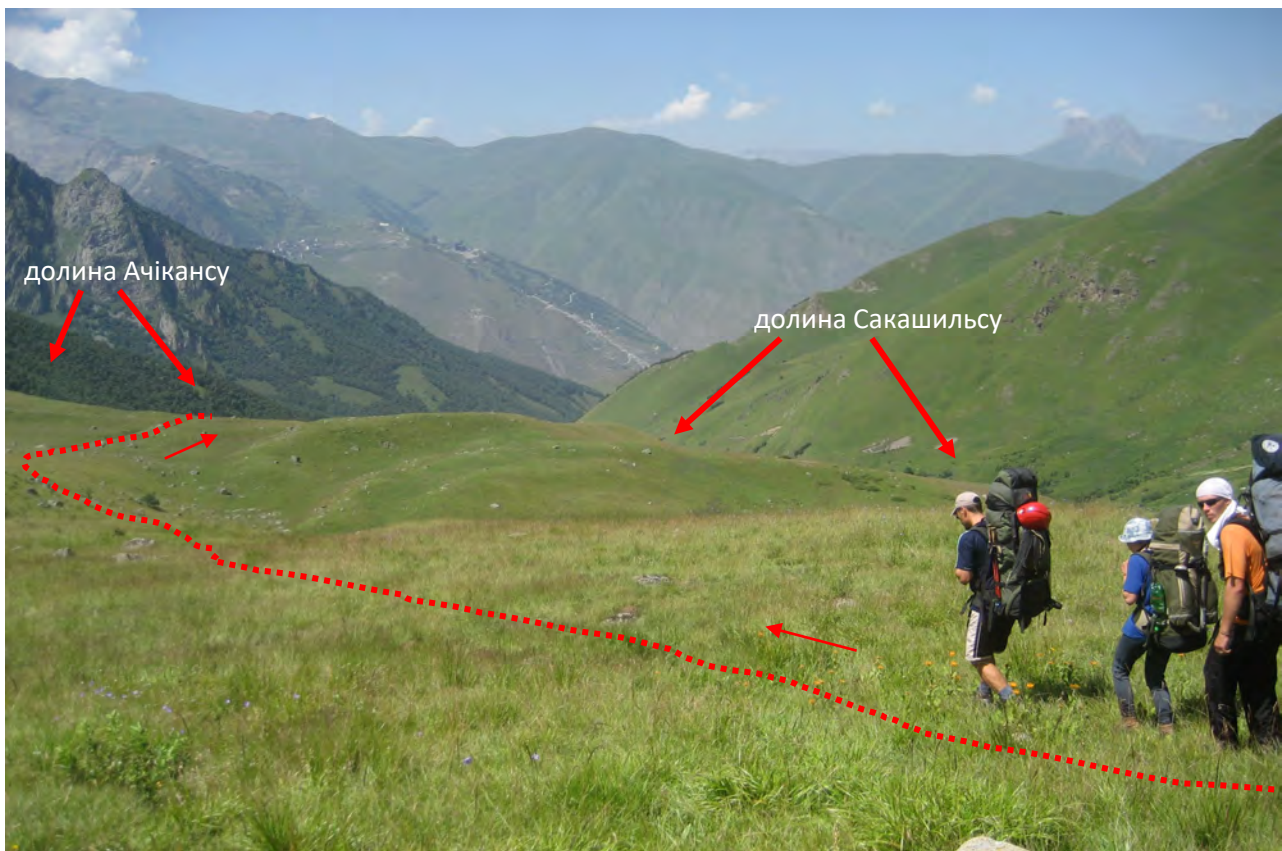

Фото 101. Ліва берегова тераса Сакашильсу.

Фото 102. Брод через Сакашильсу.

Фото 103. Ріка Каярта наполовину перетворилась в селевий потік.

Фото 104. Переходимо Каярту по колодам.

Фото 105. Переправа рюкзаків.

Підсумки,
висновки та
рекомендації

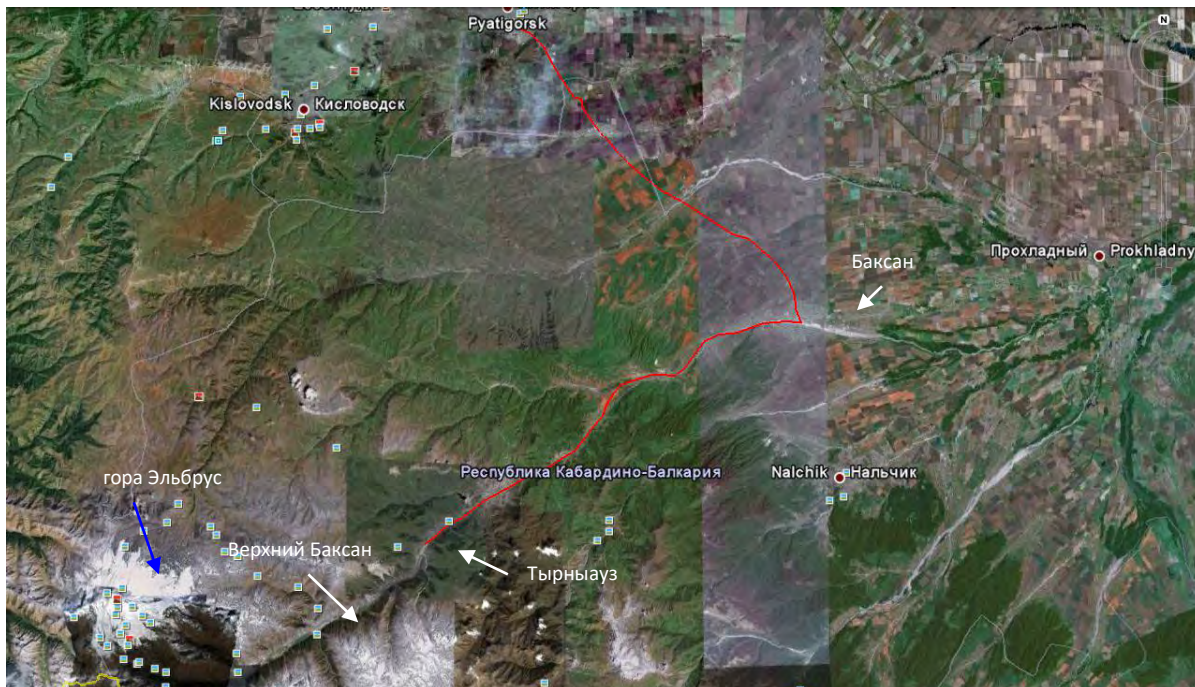
Навчально-спортивні і пізнавальні завдання походу виконані. Пройдено 7 перевалів (н/к - 1, 1А - 4, 1А* - 1, 1Б - 1); вершина, яка класифікована нами як 1А* (у класифікаторі відсутня). Маршрут пройдений у зміненому вигляді, про причинах зміни - нижче. У ході маршруту пройдено перевал висотою понад 4000 м, зроблена розвідка середньої течії річки Джилгісу та оцінка перспективності проходження перевалу № 279, що з'єднує річки Джилгісу і Кестанти в їх середній течії, проведено топологічний аналіз географічних назв Приельбрусся.

Транспортне сполучення.

Для прибуття в район походу використовувався неодноразово випробуваний варіант: автобусний рейс Одеса-П'ятигорськ. Позитивні моменти: виграш за часом у порівнянні із залізницею (при цілком порівняній вартості); менше проблем при митних формальностях. Негативний момент - майже доба в автобусі.

Проблем з придбанням квитків не було ні в Миколаєві, ні в П'ятигорську.

Подальший під'їзд до початку активної частини маршруту був зв'язаний з певними труднощами. Прямого сполучення селища Верхній Баксан з П'ятигорськом немає.

Рейс на місто Тирниауз (15 км від Верхнього Баксану) один, відправлення - 6.25 (одеський автобус приходить до П'ятигорська близько 15.00). Так як перспектива домовитися про наймання мікроавтобуса на місці в П'ятигорську так і не прояснилася (нехарактерна ситуація для Кавказу!), краще трансфер замовляти заздалегідь. Обійдеться він, звичайно, дорожче рейсового автобуса, але набагато дешевше нашого подальшого маршруту. Ще один варіант - намагатися доїхати до міста Баксан (досить великий транспортний вузол), і вже звідти - далі по Баксанській долині. Через Баксан йде весь транспорт до Нальчика, тому рух на цій лінії досить жвавий.

Маршрутки повідомленням П'ятигорськ - Нальчик йдуть кожні 40-50 хвилин. Однак вони не пристосовані для проїзду з великим багажем, а постійний потік пасажирів не дає можливості договірному рейсу. Всі три рейси великих автобусів до Нальчика - в першій половині дня.

Можливо, вирішити транспортну проблему можна на Центральному ринку (кінцева зупинка більшості міських маршруток), але у нас не залишалось на це часу - ночувати в безпосередній близькості від Верхнього Баксану через можливі проблеми з місцевим населенням не рекомендували члени МКК при

розгляді маршруту. Такі ж поради ми зустрічали при вивченні звітів по Приельбруссю.

Єдина можлива на той момент альтернатива - ночівля на залізничному вокзалі (автовокзал вночі не працює). Але цей варіант малопривабливий з точки зору безпеки: північнокавказькі вокзали - не найкраще місце для довгої зупинки.

Тому довелося здаватися на милість місцевих таксистів (благо, у нас при від'їзді з Миколаєва несподівано з'явився спонсор). Поїздка до Тирниаузу караваном з трьох машин зайняла 2,5 години і обійшлася нам в 7,5 тисяч карбованців (при початковій ціні в 9 тисяч).

Зі зворотною дорогою до П'ятигорська проблем не було. Забираючи залишене в Тирниаузі закидання, ми легко домовилися з водієм рейсового буса (на 10-12 чоловік) Тирниауз - Нальчик. Дорога зайняла три години і обійшлася в 4500 карбованців.

Яких-небудь проблем при пересуванні в Баксанській долині немає. Регулярно ходять маршрутки Терскол-Тирниауз, Тирниауз - Нальчик. По долині чотири рази на день йде ПАЗик Прохолодне-Терскол.

Підготовка маршруту, причини його зміни.

Спочатку ми планували маршрут другої категорії складності. Але внаслідок об'єктивних причин (проблеми на виробництві і в навчанні, травма) за місяць до походу з групи вибуло п'ятеро сильних учасників.

Ретельно зваживши можливості учасників що залишилися, ми прийняли рішення спростити маршрут, виключивши з нього одну з технічно складних ділянок - зв'язку перевалів Водоспадний - Студентський (1Б).

При цьому у нитці маршруту залишилися ті «родзинки», які відразу ж були основою походу:

- висотний траверс від перевалу Джикаугенкез до перевалу Субаши зі сходженням на вершину Чаткара;

- розвідка і можливе першопроходження нового перевалу з долини Джилгісу в долину Кестанти;

- висотний перевал Південна Каярта (1Б, 4058 м).

Група мала необхідний досвід для проходження в повному складі перешкод категорії 1Б.

У минулих походах недоброю традицією стали проблеми з отриманням пропусків у прикордонну зону. На цей раз маршрут був спланований так, щоб необхідності в їх оформленні не виникало. Дуже до речі прийшлося і скасування в квітні 2010 року обов'язкової реєстрації для українських громадян (при строках візиту до Росії менше 3 місяців).

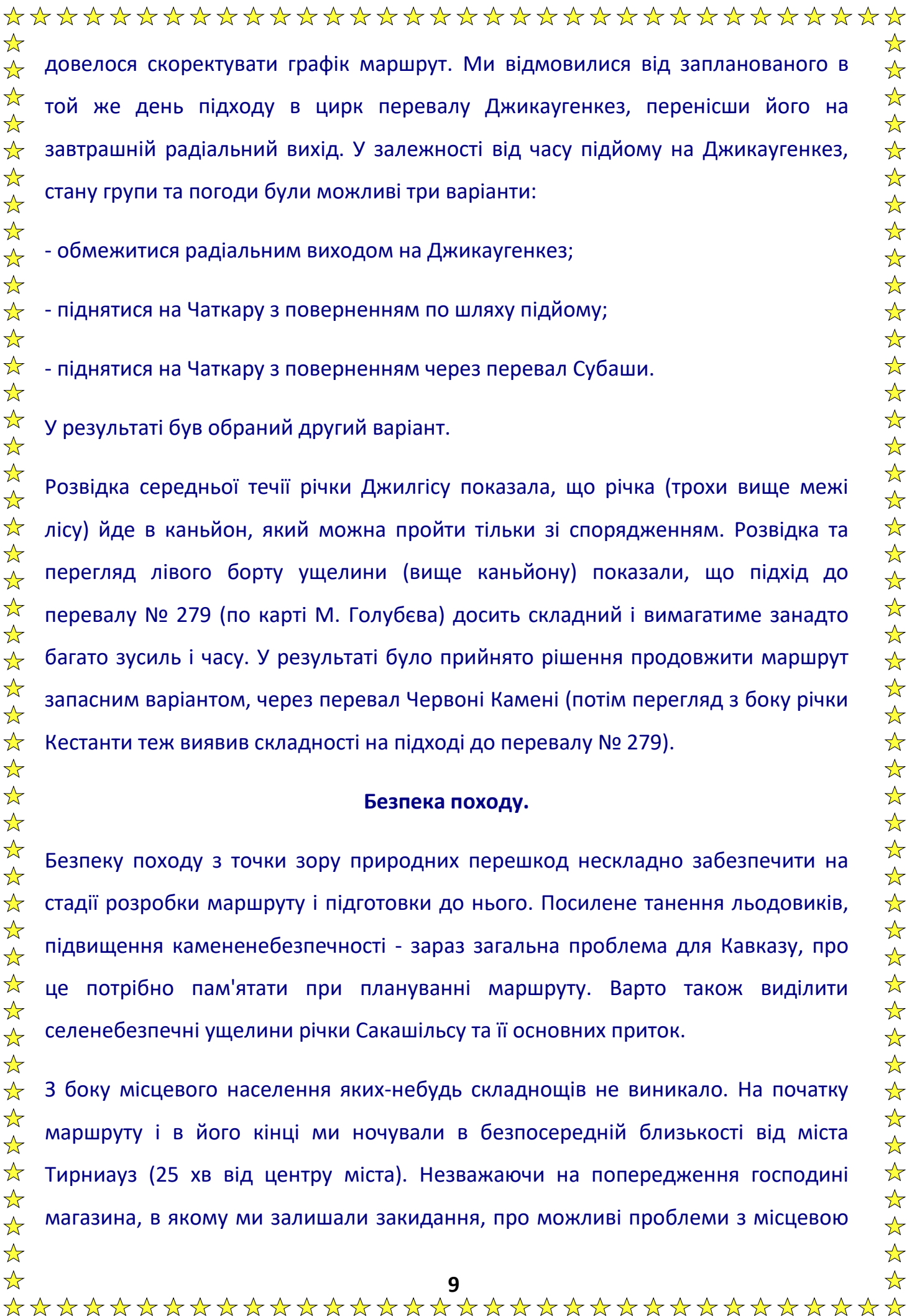
Пройдений маршрут складається із двох частин:

1. Акліматизаційні кільце по долинах річок Силтрансу, Мукал, Субаши, Киртик, що включає радіальне проходження складного висотного траверсу.

2. Основна частина (долини річок Тютюсу, Орелю, Кенчат, Саринсу, Джилгісу, Кестанти, Сакашильсу). Сюди входив найскладніший та самий високий перевал маршруту і розвідка середньої течії річки Джилгісу.

Дві частини маршруту з'єднані 12-кілометровим переходом по асфальтованій трасі в Баксанській ущелині. Цю не зовсім логічну ділянку довелося залишити замість запланованих для «двійки» зв'язки Водоспадний - Студентський. У первинному, «двієчному» варіанті (за умовою нормальної акліматизації групи) траверс Джикаугенкез - Чаткара - Субаши повинен був бути наскрізним, з виходом в долину Іріку.

На другий день маршруту, у зв'язку зі значним погіршенням погодних умов,

довелося скоректувати графік маршруту. Ми відмовилися від запланованого в той же день підходу в цирк перевалу Джикаугенкез, перенісши його на завтрашній радіальний вихід. У залежності від часу підйому на Джикаугенкез, стану групи та погоди були можливі три варіанти:

- обмежитися радіальним виходом на Джикаугенкез;
- піднятися на Чаткару з поверненням по шляху підйому;
- піднятися на Чаткару з поверненням через перевал Субаши.

У результаті був обраний другий варіант.

Розвідка середньої течії річки Джилгісу показала, що річка (трохи вище межі лісу) йде в каньйон, який можна пройти тільки зі спорядженням. Розвідка та перегляд лівого борту ущелини (вище каньйону) показали, що підхід до перевалу № 279 (по карті М. Голубєва) досить складний і вимагатиме занадто багато зусиль і часу. У результаті було прийнято рішення продовжити маршрут запасним варіантом, через перевал Червоні Камені (потім перегляд з боку річки Кестанти теж виявив складності на підході до перевалу № 279).

Безпека походу.

Безпеку походу з точки зору природних перешкод нескладно забезпечити на стадії розробки маршруту і підготовки до нього. Посилене танення льодовиків, підвищення камененебезпечності - зараз загальна проблема для Кавказу, про це потрібно пам'ятати при плануванні маршруту. Варто також виділити селенебезпечні ущелини річки Сакашільсу та її основних приток.

З боку місцевого населення яких-небудь складнощів не виникало. На початку маршруту і в його кінці ми ночували в безпосередній близькості від міста Тирниауз (25 хв від центру міста). Незважаючи на попередження господині магазину, в якому ми залишали закидання, про можливі проблеми з місцевою

молоддю, обидві ночівлі пройшли спокійно. Щоб напевно себе убезпечити, обидві ночі ми позмінно чергували.

Обстановка в Приельбруссі не така спокійна і безтурботна, як у Архиз або Теберді. Але за останні роки (і зі ЗМІ, і з розмов з місцевими жителями) агресивних дій з боку екстремістів по відношенню до туристичних груп не спостерігалось.

Неприємний досвід московської групи у верхів'ях Сакашільсу (див. «Додатки», «Записки з перевалів») - швидше за все, виняток із правил. Зрештою, околиці Баштанівки в знайомому і «домашньому» Криму теж славляться подібними подіями ...

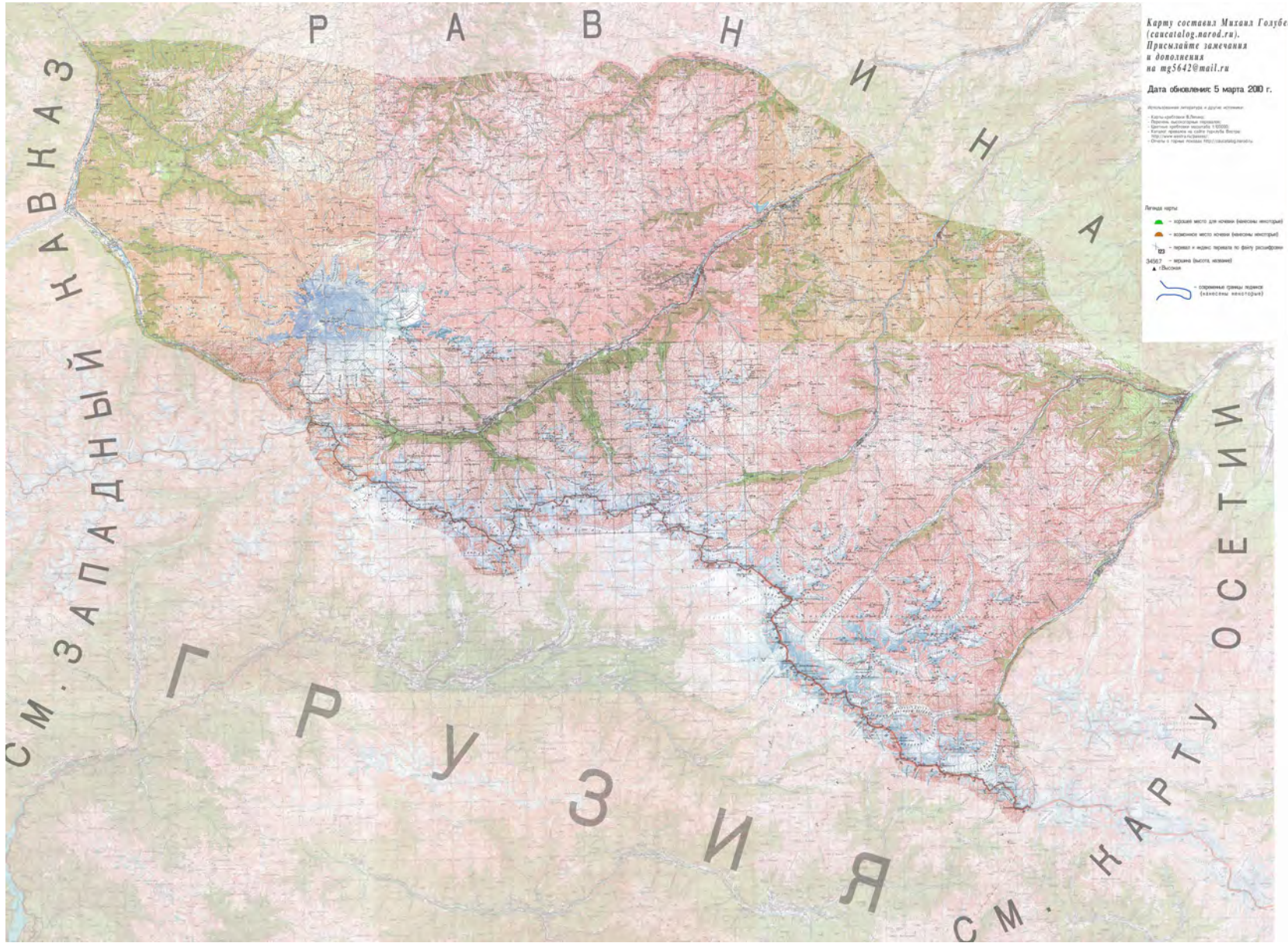
Підготовка спорядження, матеріальне забезпечення.

Група використовувала на маршруті каркасні намети і груповий тент виробництва ЧП «Мірон» (м. Херсон), рюкзаки «Мірон», «Стікс» (м. Донецьк). Нарікань і претензій до них немає. В безлісній зоні використовувалося газове устаткування фірми «Covea» - пальники і балони (на 450 г газу). Рекомендуємо використовувати пальники тих моделей, у яких є шланг для приєднання балона. В цьому варіанті можливий підігрів газу при низькій температурі повітря, та і експлуатація більш безпечна (немає великого навантаження на сам балон). Витрати газу склали в середньому 40 г на людину в день при триразовому харчуванні. При плануванні походів в Приельбруссі газ - основний варіант приготування гарячої їжі. На нашому маршруті ліс бул тільки в долинах Силтрансу і Тютюсу.

Використовувалась «стандартна» схема харчування – гарячі сніданок та вечеря, обідній перекус (якщо був час, він доповнювався гарячим чаєм, бульйоном або картопляним пюре швидкого приготування). Вагові характеристики – від 680 до 720 грамів в день на учасника (в залежності від звичайного чи посиленого

DODATI

Технологія приготування тушкованого м'яса.

1. Сире м'ясо дрібно порізати на шматочки 5-10 мм. Різати м'ясо краще злегка замороженим. Скласти м'ясо в каструлю відповідного об'єму.

2. Приготувати топлений свинячий жир (нутряний). Щоб легше й повніше витопити жир, треба прокрутити його на м'ясорубці, розтопити на сковороді і злити через ситечко в окрему каструлю.

Співвідношення м'яса і топленого жиру 3:1 по вазі.

Солі додається приблизно дві чайних ложки на 1 кг. Солити і м'ясо і жир.

3. М'ясо залити більшою частиною жиру. Залишити жир для кінцевої укупорки з розрахунку приблизно 1 столова ложка (20 г) жиру на упаковку (для широких пакетів - побільше).

На холодному м'ясі жир відразу застигне, тому спочатку вогонь повинен бути слабким, і треба постійно перевертати масу до повного розтоплення жиру.

4. На слабкому вогні випарювати 5-6 годин. Підібрати режим, коли кипіння йде, але не дуже інтенсивне. Час від часу перемішувати і стежити, щоб шматки не злипалися, не приставали до дна і не висовувалися. Бульйон спочатку буде каламутним (суміш води і жиру), потім прозорішим і темнішим. Кипіння спочатку досить великими рідкими бульбашками, потім дрібними та частими, в кінці поверхня покривається дрібною піною, не варто прагнути випарити всю воду до кінця - як би не спалити. Цілком достатньо залишити 10-12% води, що приблизно відповідає зменшенню вихідної ваги м'яса в 4 рази.

Рахувати можна так. Наприклад, ви робите м'ясо з 6 кг м'яса і 2 кг жиру (після витоплювання). Жир вважаємо на 100% складається з жиру, м'ясо (худа телятина) - 18% білка, решта 82% - вода. Будемо вважати, що весь жир і білок залишаться (щось, звичайно, відлетить з "запахом", щось пристане до дна, але будемо вважати це несуттєвим, все одно в домашніх умовах не врахувати). Разом $0.18 * 6000 + 1 * 2000 = 1080 + 2000 = 3080$ г білка і жиру і $6000 - 3080 = 2920$ г води. Якщо ми випаруємо до загальної (з урахуванням "пакувального" жиру) ваги 3500 г, то в кінцевому продукті у нас залишиться $3500 - 3080 = 420$ г води або 12% від загальної кінцевої маси.

А від м'яса там залишиться $3500 - 2000 = 1500$ г або 1 / 4 початкової ваги.

5. Отриманий продукт укладається у відповідну тару (тетрапаковські пакети з-під соку). Зручно зробити стаканчики з побутової алюмінієвої фольги. Треба взяти товстішу, "жаростійку", і накатати її в два шари на відповідного діаметра круглу палицю або квадратний брусок. Оптимальний діаметр/сторона - 5-6 см. Менше вже незручно буде складати туди м'ясо. Акуратно і щільно скласти дно, можна навіть закріпити якої-небудь липкою (малярською) стрічкою. До речі, для більшої дезінфекції фольгу можна прожарити в духовці, а от з тетрапаках такий фокус не пройде. Розкладіть ложкою м'ясо, злегка наминаючи. Поставте

охолоджуватися. Коли охолоне, зверху напевно залишаться незакриті шматочки м'яса. Розтопіть "пакувальний" жир і залийте. Після застигання цього верхнього шару закрийте відповідною кришкою - іншим тетрапаком або фольгою. Для виготовлення однієї порції (еквівалент однієї 325 г банки тушонки на чотирьох у день) саморобки потрібно приблизно 77 г м'яса і 26 г жиру. Для пакування 180 г брикетика (по білку це еквівалент 325 г банки тушонки) потрібен шматок фольги приблизно 15x40 см, вага його близько 5 г.

Варіант перевірений кількома походами. Для групи 8-10 чоловік цілком достатньо порції, упакованої в 125-грамовий пакет соку. Для перевірки терміну зберігання готовий продукт (причому не залитий жиром!) зберігався влітку біля місяця при кімнатній (28-35°) температурі. М'ясо можна було без будь-яких проблем споживати навіть без термічної обробки. Тобто 2-тижневий строк (приблизна тривалість походу) залита жиром та упакована тушонка з гарантією лишиться придатною для споживання.

Приємного апетиту!

Контрольная записка

Группа туристов города Москвы в составе 8 человек под руководством Привезенцева К. М., совершая горный поход 1 к.с. поднялась 16 июля 2010 в 12 час. 40 мин.

на пер. Сылтран
со стороны р. Мукам

Состояние группы (выбрать нужное)

- Мы бодры веселы, хорошо нам живется, друзья
- Кто-то чихает, у кого-то насморк, но все упорно лезут наверх
- Нормалёк ☺

Метеоусловия (выбрать нужное):

- Погода ясная, светит солнце и щебечут птички
- Солнце есть, но где-то за облаками. Почти курорт
- Ветерок и дождик, довольно противно, хочется быстрее вниз
- Дождь, ветер, гадко, хотим домой и
бросить туризм

Еще хотим сказать, что: (выбрать нужное)

- Мы взяли мало спирта !
- Командир у нас зверюга
- Мы все мечтаем о ванной и кофе
- Да, это, блин, горы!

Группа продолжила движение в 13 час. 00 мин. в направлении

от Сылтранкам

Снята записка группы из Гуркуда, Рокада руководитель

_____ от 16.07.2010

Записка с перевала Сылтран

9 группа турклуба „Роккада“
(Москва) - 4 чел.
Затра на пер Джикаугенкес
17.08.2010.
Скани устиску
группа из Владивостока и т.д.

(рук-ти Ратматови, Кевард
Идеи на Севертин Притот.
Всич утешел!

Записка с перевала Джикаугенкес

Группа туристов из г. Москва, в количестве
3 человек (девушки), выехала на перевал
Дюлауинтес - лонго (Чаткары) 15*
22 июля 2009 г. 14.45. со стороны
пер. Соиний, совершила поход 2ой к.с.
под руководством Кинзыловой Н.П.
Князкова - 82@mail.ru
Движение в направлении пер. М.ара - Субаши
15*. Метеоусловия: туманно.
Состояние группы: отличное

Арт. тиз
Конса

Записка с перемычки на гребне Чаткары

Группа туристов Молодёжного Спортивного
общественного объединения
«Мозырский клуб туризма «ОРИЕНТИР»
РЕСПУБЛИКА БЕЛАРУСЬ, город Мозырь

в количестве 5 человек,
совершая горный поход 2-й категории сложности,
вышла 15 июня 2010г. 15⁵⁰ к туру
(дата, время)

перевала Каярта Южная (15, 4033м.)

(наименование объекта)

Со стороны долина реки Кенчай

Метеоусловия Солнечно

Состояние группы Хорошее

Движение от тура начато в 16³⁰ «15» июня 2010 г.
В направлении подшка Зоп. Каярта

Снята записка группы МТСУ (г. Москва)

От «23» 08 года, 2009г.
под руководством Супрунова

Руководитель группы Гадюка Ю.А

Маршрутная книжка 7-Г-92010

E-mail: gaduuka@mail.ru tk.orientir@gmail.com

http://orientir.by/

Записка с перевала Южная Каярта

Группа туристов из Москвы, Тульской области и Санкт-Петербурга, совершая горный поход 5 к/с, в составе 6 человек вышла на перевал (вершину): Сарынтау (1А, 3780).

(наименование, категория сложности, высота)

«5» июля 2010 года в 11 ч. 18 м. по маршруту: радикально
(р. Сарынту - пер. Сарынтау (1Б-2А))

(откуда)

Метеорологические условия: переменная обл, утром туман

Состояние группы: хорошее

Группа уходит в направлении: пер. Сарынтау (1Б-2А)

(куда)

время выхода «6» июля 2010 года в 12 ч. 00 м.

Состав группы:

Руководитель: Щербаков Александр Алексеевич

Участники: Барановский Михаил Михайлович

Гуслова Светлана Сергеевна

Костина Анна Александровна

Попов Алексей Вениаминович

Лобанов Александр Сергеевич

Снята записка группы: не пометко

(тур. клуб, секция, город, № м/к)

от «6» августа 1996 под руководством Ермолова С.С.
№ 95-96

Руководитель группы: [подпись] / Щербаков А.А. /
(E-mail: shurnia@mail.ru)

Маршрутная книжка № 1/3-502

Особые отметки (пожелания) Хорошей вам погоды!

Записка с перевала Сарынтау

группа туристов из г. Москва
турклуб МФТУ им. Баумана

в 17.10 13.07.2010 г. совершили
на пер. Джилги (1А, 3600м)
выполнен поход II к.с.

в количестве 8 чел., под
руководством Анушкина Сергея,
со стороны перевала Крайней
Камни (1А, 3520) в направлении
пер. Согонштау.

Погода солнечная, ветреная
и холодная.

Состояние группы хорошее.

счета записка группы туристов
г. Москва, 7 чел., под руководством
Варгафтика М.М., I к.с.
поход, маршрут. 1/3-117

Записка с перевала Джилги

Группа туристов из г. Москва
турклуб МГТУ им. Баумана
в составе 8 человек, руководителем
Ангуля Сергей, поднялась на
перевал Красные Камни (19,3520 м)
совершая поход II к.с.

13.07.2010 в 13.10ч.

Двигались из долины р. Келтогитай
в сторону пер. Двигали.

Записку никто из меня,
видимых была издалека мне
вещица из турки аборигенами
погода отличная, солнце, на
небе ни облачка.
Состояние группы хорошее.

Записка с перевала Красные Камни

Группа туристов из г. Москва
турклуб МРТУ им. Баумана
в составе 8 человек,
руководитель: Антонин Сергей
~~Антонин~~ www.tourizm.bmstu.ru
совершая горный поход II к.с.
в 12.05 12.07.2010 г., поднялись
на пик Сакашиль Восточный I А к.т.
со ст. д. р. Сакашиль, (на правом берегу
которой во время полевки были
мобильно облагорожены метками 4-мз
кавалеристами на 1 веревку и
систему с карабинами)
продолжаем движение в напр. д. р. Кестовъ,
восточнее группы хребта, когда
сопоставляя с переменной облачностью
с перевала снеж. фанеру гр. и г. Лапсара,
т/к "РПВК", Булаев А., 4 чел., II к.с.
от 11.09.2008.

Записка с перевала Сакашиль Нижний (Восточный)

№ з/п	Перевал	Група, записка якої знята	Попередня група
1	Силтран, н/к, 3441 м	Група туристів з Москви, керівник Привезенцев К.М., від 16.07.2010.	Т/к «Рокада», 16.07.2010
2	Джікаугенкез, 1А*, 3557 м	Т/к «Рокада», 17.08.2010 (можливо, дата помилкова)	Група туристів з Владіміра, керівники Рахманова, Кевач
3	Гора Чаткара, 1А*, 3914,5 м	-	-
4	Каярта Південна, 1Б, 4058 м	Група з Мозирського клубу туризму «Орієнтир», керівник Гадюка Ю. А., від 15.06.2010.	МГСУ, м.Москва, керівник Ступакова, від 23.08.2009
5	Саринтау (Авіації), 1А, 3761 м	Група з Москви, Тульської області та Санкт-Петербурга, керівник Щербаков А. А., від 06.07.2010.	Невідома група, 06.08.1996 керівник Єрмолов С. С. МК № 9Г-96
6	Джилгі, 1А, 3592 м	Туристська група т/к МДТУ імені Баумана (м. Москва), керівник Анучін С., від 13.07.2010.	Група туристів з Москви, керівник Варгафтік М. М., МК № 1/3-117
7	Червоні Камені, 1А, 3492 м	Туристська група т/к МДТУ імені Баумана (м. Москва), керівник Анучін С., від 13.07.2010.	-
8	Сакашиль Нижній (Східний), 1А, 3081 м	Туристська група т/к МДТУ імені Баумана (м. Москва), керівник Анучін С., від 12.07.2010.	Група туристів т/к ГПВН з міста Самара, керівник Буслаєв А., від 11.09.2008

Для розробки і підготовки маршруту та звіту
були використані такі джерела інформації:

1. Приэльбрусье и Центральный Кавказ: долины, перевалы, вершины.
<http://prielbrusie.narod.ru/>
2. Горы мира. Приэльбрусье.
http://www.mountain.ru/world_mounts/caucasia/prielbrus/
3. Приэльбрусье. Немного истории и попытка разобраться, почему сюда хочется возвращаться снова и снова.
http://snowpro.ru/ski/pri/priel_paper.html
4. Горы – наша стихия. <http://www.clamber.ru/>
5. Поход по Центральному Кавказу (Приэльбрусье). Отчет о горном походе II (с элементами III) категории сложности по Центральному Кавказу (Приэльбрусье). 16 июля – 1 августа 2007 г.
<http://trumanoutdoor.ru/prielbrus2007.html>
6. Caucatalog.narod.ru
7. "Краткий словарь горных названий Кабардино-Балкарии" (Рототаев П. С. Нальчик: Эльбрус, 1969)
8. "Карачаево-балкарско-русский словарь" (М.: Русский язык, 1989).
9. «Эльбрус и его отроги» (А. А. Алексеев. М.: Издатель И.В. Балабанов, 2002.)